

Ideologiziranje homoseksualnosti i bolest AIDS

U kontekstu sadašnjeg teološkog raspravljanja

Ivan FUČEK

Izraz »homoseksualnost« je nov. Izvor mu je u medicinskoj kulturi kasnog 19. stoljeća, koja govori o homoseksualnim osobama kao o »posebnoj klasi« ljudi. Odatle i današnji slogan »biti drukčiji« od ostalih. Tema je interdisciplinarnog značaja, nipošto lagana zadaća. Fenomen homoseksualnosti svakim je danom sve više proširen, sve glasniji.¹ Pripominjemo da homoseksualnost ne proučavamo *izolirano* od psiho-fizičke cjeline ljudske osobe nego u njenoj integralnosti, jer želimo izbjeći i najmanju sjenu dualizma (platonističkog, neoplatonističkog, kartezijanskog...). Pa kad govorimo o »instinktu« (seksualnom/homoseksualnom) ne uzimamo ga zasebno nego se uvijek razumijeva *čitava* osoba i njena osobnost takva kakva jest, u svojoj odnosnoj dinamici prema drugim osobama. Drugim riječima, ako je naše polazište zdrava i prava *ljubav* između muža i žene, još točnije, *poziv na ljubav* u zakonitom braku, onda je odstupanje od takve ljubavi *devijacija* ili »parafilija«, kako se često izražavaju psihoanalisti. Taj, dakle, seksualni fenomen, kao i svaki drugi fenomen ljudske seksualnosti, promatramo unutar dostojanstva ljudske osobe. Ona se sastoji u jedinstvenoj cjelini duše i tijela (GS 12), u filozofsko-teološkom jedinstvu, tj. naravno-vrhunarnom tkivu prirode i milosti, otkupljena krvlju Krista Gospodina, a u kršćana, po krštenju usadena u Krista, i u njegovo vidljivo tijelo – Crkvu (Rim 6,1-14).

- 1 Usp. K. H. PESCHKE, »Homosexualität«, u H. ROTTER – G. VIRT (Hg.), *Neues Lexikon der christlichen Moral*, Tyrolia, Innsbruck-Wien 1990, 340-348; G. PIANA, »Omossessualità e transessualità«, u F. COMPAGNONI, G. PIANA, S. PRIVITERA (a cura), *Nuovo dizionario di teologia morale*, Paoline, Cinisello Balsamo (Milano) 1990, 830-838; R. ZIMBRON LEVY, *Nuevos enfoques sobre la homosexualidad*, ed. privada (pro manuscrito), Mérida, Yuc. 1989; R. T. BARNHOUSE, *Homosexuality: a Symbolic Confusion*, Seabury Press, New York 1977; E. MOBERLEY, »Homosexuality: Structure and Evaluation«, u *Theology* 83(1980) 177-184; I. BIEBER – T. B. BIEBER, »Male Homosexuality«, u *Canadian Journal of Psychiatry* 24 (1979), 409-421; G. MARCHESI, »L'omossessualità: problema pastorale per la Chiesa. A proposito del documento vaticano«, in *La Civiltà Cattolica*, vol. IV, 1986, 560-569; J. MARMOR, *L'inversione sessuale*, Milano 1970; C. W. SOCARIDES, »The Sexual Deviations and the Diagnostic Manual«, u *American Journal of Psychotherapy* 32 (1978), 414-426; B. KIELY, »Sulla recente lettera della Congregazione per la Dottrina della Fede, La cura pastorale delle persone omossessuali: nota psicologica«, u *L'Osservatore Romano*, 14 novembre 1986, 6; P. ŠOLIĆ, »Teologija homoseksualnosti«, u *Obnovljeni život* 45 (1990), 44-77.

Četiri su pitanja veoma važna. Svako od njih ima zastupnike koji se ne slažu u mišljenjima. Prvo pitanje: je li netko homoseksualac po svojoj *naturi*? Drugim riječima, je li seksualni impuls »po prirodi« (*per se*) u čovjeku *nedefiniran* (ambivalentan, polivalentan, neodređen), pa se očituje sad heteroseksualno, sad biseksualno, sad homoseksualno – već prema ambijentu u kome se živi, prema društvenim okolnostima koje utječu na čovjeka, ali i osobnim preferencijama? Ima autora laicističke tendencije, koji pozitivno odgovaraju na to pitanje i svoje stavove brane »dokazima« antropološkog značaja sa svrhom da bi lakše oslobodili homoseksualnu osobu od etičke odgovornosti. Većina autora odbacuje tu tezu kao znanstveno nedovoljno utemeljenu.

Drugo važno pitanje je homoseksualnost pod *biološkim* vidikom, tj. nije li ona *genski* uvjetovana, bez ikakva utjecaja bilo ambijenta bilo same homoseksualne osobe? Ako je, naime, genski (genetički) uvjetovana, onda je homoseksualac, kao i u prvom slučaju, *konstucionalno* takav. Homoseksualna usmjerenost, s jedne strane, u sebi je indiferentna ili dobra kao i heteroseksualna, a s druge je nepovratna (ireverzibilna), tj. ona se nikakvim sredstvima ne može »izliječiti«, niti se bilo čime može ukloniti upravo zato što je biološki urođena i usađena u »prirodu« dotične osobe.

Tim dvama pitanjima pridružuje se i treće *psihološko*: stvaraju li međuljudski odnosi i, dakako, utvrđuju li homoseksualnost i kao sklonost i kao aktivnost, ili već prethodno postojeća homoseksualnost u subjektu karakterizira *veze* u međuljudskim odnosima? Onim autorima koji zastupaju biološku uzročnost homoseksualnosti, međuljudski odnosi su njena posljedica. Obratno se postavljaju autori kojima biološka teorija nije uvjerljiva. Četvrto pitanje obrađuje *etičke kriterije* i *pastoralni* postupak. »Indeterministi« i »biolozi« etičke i pastoralne norme za konkretno ponašanje homoseksualnih traže od permissivnijih moralista (»de los moralistas mas permisivos«), pa to i ne skrivaju (R. Zimbron Levy). Drugi pak utemeljuju svoje nove teorije, polazeći pri tome s raznih etičkih aspekata složenog homoseksualnog problema (McNeill, Kosnik... Curran, Cahill). Napokon, većina katoličkih moralista, koji – poznavajući dobro problematiku i razlučivši sve elemente, koji su nerijetko također ideološki obojeni, nastoje postaviti se uz nauku Crkve, kritički je proučivši s biblijskog, teološkog, etičkog i pastoralnog vidika, ne zanemariivši ni najnovije dokumente Kongregacije za nauk vjere, *Persona humana* (1975) (kard. F. Šepera) i *Pismo biskupima* (1986) (kard. J. Ratzinger), koji govore o tom predmetu.

Dodajmo, napokon, i pitanje *veze* između homoseksualnosti i tajanstvene bolesti AIDS/SIDA. Znanstveno je utvrđeno da velik postotak zaraže s virusom HIV i bolešću AIDS/SIDA treba potražiti u homoseksualnoj aktivnosti.

Tko je homoseksualna osoba?

Riječ je o složenom i veoma odgovornom pitanju, o kome Učiteljstvo govori u spomenutom *Pismu biskupima katoličke Crkve o pastoralnoj brizi za homoseksualne osobe*, što ga je izdala Kongregacija za nauk vjere, 1. listopada 1986.² Mi ga nemamo namjere komentirati. Radije ćemo iznijeti neka razmišljanja naslonjena na spomenuto pismo, kako ono i predviđa i zahtijeva, kad kaže da se u tom pitanju od službenika Crkve »traži pažljivo proučavanje, konkretna zauzetost i pošteno razmišljanje, teološki uravnoteženo« (PB 2).³ Dva su aspekta ovog teološkog razmišljanja: jedan je *moralni* ili etički, koji »nalazi potporu u sigurnim rezultatima ljudske znanosti« a »temelji se na ljudskom razumu prosvijetljenu vjerom« (PB 2); drugi je *pastoralni* ili pedagoški, koji može pomoći promicanju pastora »homoseksualnih osoba u punom suglasju s naukom Crkve« (PB 15). Ta dva aspekta u našem se izlaganju prožimaju.

Radi metodičnosti, točnosti i jasnoće podimo od definicije: tko je homoseksualan? Pojam po sebi nije odmah dovoljno jasan. Etimološki dolazi od riječi *homos* = jednak i *sexus* = spol. Poznato je da su napisane razne bilo kratke bilo opisne definicije. Mi ćemo se prikloniti onim autorima koji uvjerljivo luče homoseksualno *usmjerenje* od homoseksualog *ponašanja*, pa ćemo se ograničiti na klinički vidik pitanja. U tom aspektu može se reći: *homoseksualan je onaj pojedinac (muški/ ženski) kojeg u odrasloj dobi trajno, u prvom redu i definitivno motivira erotska privlačnost prema osobama istoga spola, koji redovito, ali ne i nužno, vrši s njima spolne čine, odnosno genitalne odnose.*

Prema tome, s jedne strane, radi se o trajnom stanju erotsko-genitalne *usmjerenosti* (sklonosti, privlačnosti) u odraslog, a s druge, radi se o konkretnim erotsko-genitalnim *ponašanjima* (spolnim činima, odnosima). Nije uvijek homoseksualno ponašanje siguran pokazatelj i homoseksualne usmjerenosti, napose ne u preadolescenata, pa i adolescenata u pubertetskoj i popubertetskoj dobi: ovi nerijetko upadaju u homoseksualne igre koje svršavaju uzajamnom masturbacijom (pa i kod djevojaka), a što često bude iz mladenačke znatiželje. Niti se homoseksualna usmjerenost odraslog uvijek i kao nekom nuždom mora ostvariti u konkretnom homoseksualnom ponašanju: ima, naime, zrelih osoba na zamjernoj moralnoj visini koje, iako trajno i definitivno homoseksualno usmjerene, ipak nikad nisu upale ni u kakve homoseksualne čine. Iz toga se vidi da izrazi »trajno« i »definitivno« ostavljaju prostor ljudskoj slobodi i Božjoj milosti, a ne označuju mehaničku determiniranost na homoseksualnu aktivnost.

2 Služimo se hrvatskim prijevodom istog pisma objavljenog u *Vjesnik nadbiskupije splitsko-makarske*, 6/1986, str.14-17. To pismo redovito označavamo kraticom PB.

3 O tom predmetu već se raspravljalo u *Izjavi o nekim pitanjima seksualne etike (Persona humana)* iste Kongregacije za nauk vjere, od 29. prosinca 1975.

I *Pismo biskupima* luči ta dva vidika i nastoji ih moralno okvalificirati. Ono kaže da sama sklonost nije u sebi grijeh ali je ipak »objektivno neuredna«. Evo teksta: »Osobita sklonost homoseksualne osobe, premda u sebi nije grijeh, tvori ipak usmjerenje, više ili manje jako, prema jednom s moralnog stajališta u sebi zlom ponašanju« (PB 3), pa »zbog tog razloga i samu sklonost (premda sama po sebi nije grijeh) treba gledati kao objektivno neurednu« (PB 3). Ovaj izraz »objektivno neuredna«, može biti čitatelju nejasan, dapače praviti mu ozbiljnu teškoću. Prikladnije ćemo ga razumjeti ako »objektivno neuredno« uzmemo u svjetlu nove teološke terminologije kao »predmoralno zlo« (psihofizičko, već kakvo jest, ali ne »moralno zlo«). A kako čovjek prema predmoralnom zlu ne može biti indiferentan, jer ono može zavesti na moralnu stranputicu, tj. u moralni pad, u grijeh, to o takvoj sklonosti treba ozbiljno povesti računa, napose u odgoju.⁴

Podsjetimo se na ono što smo rekli u uvodu: zastupnici »po naravi« nedefinirane seksualnosti a biološki (»genski«) određene homoseksualnosti, ne samo da će kritizirati stav Kongregacije za nauk vjere kad tvrdi da je i sama homoseksualna sklonost »objektivno neuredna«, nego će nastojati dokazivati da je ona moralno »indiferentna« ili »dobra«. Ustvari nije riječ samo o drukčijoj terminologiji: dok ovi kažu »moralno indiferentna ili dobra«, dotle Kongregacija ne kaže »moralno neuredna« ili »grešna« nego »objektivno neuredna«, što je isto kao i »psihofizički« ili »predmoralno neuredna«, ali prema čemu se ne može biti moralno indiferentan, budući da, kako smo rekli, takva »predmoralna neurednost« ima svoju relevantnost za moralni red.

Ova definicija uključno luči homoseksualne osobe na one koje se kao takve »trajno« i ponašaju (habitudinalni homoseksualci) i one koje »slučajno« ili »ponekad« upadnu u taj porok (kazualni homoseksualci). Dalje, zastupnici dviju spomenutih teorija (nedefinirane seksualnosti i gene-

4 U PB 3 se upozoruje na činjenicu da je ista Kongregacija za nauk vjere o tom predmetu raspravljala u Izjavi *Persona humana* (1975). »U toj Izjavi se naglašavala dužnost da se nastoji shvatiti homoseksualno stanje i reklo se kako grešnost homoseksualnih čina treba prosuđivati s razboritošću. Istodobno je Kongregacija vodila računa o razlici koja se obično čini između *homoseksualnog stanja* ili usmjerenosti i *homoseksualnih čina*. Ovi posljednji su označeni kao čini lišeni njihove bitne i nenadomjesticke svrhe, kao 'u sebi neuredni' i takvi da ni u kojem slučaju ne mogu biti odobreni (usp. br. 8, st.4). Ipak u raspravi koja je uslijedila nakon objavljivanja izjave, iznosila su se pretjerano dobrohotna tumačenja o homoseksualnom stanju, tako da je netko išao sve dotle da ga označi kao *indiferentno* ili čak *dobro*. Treba, međutim, precizirati da osobita sklonost homoseksualne osobe, *premda u sebi nije grijeh*, tvori ipak usmjerenje, više ili manje jako, prema jednom s moralnog stajališta *u sebi zlom ponašanju*. Zbog ovog razloga samu sklonost treba gledati kao *objektivno neurednu*. Prema tome oni koji se nalaze u ovakvom stanju trebali bi biti predmetom osobite pastoralne brige da ne bi povjerovali da je *ostvarenje* te sklonosti u homoseksualnim odnosima *moralno prihvatljiv izbor*« (isticanje je moje).

tički određene homoseksualnosti) vole lučiti »bitno usmjerene« od onih koji su »nebitno usmjereni« na to. Drugi ističu razliku između »aktivnih tipova« (nekad izvana vrlo muški naglašeni i odanih »fetišizmu falusa«) koji traže (izvana efeminizirane) partnere i zavode ih, pa se prema njima ponašaju kao muž prema ženi, i »pasivnih tipova«, tj. tih efeminiziranih, koji redovito ne zavode druge, ali se sami lako i rado dadu zavesti, pa u takvom partnerstvu igraju analognu ulogu žene.

Napose je važno ovo razlikovanje, koje neki pretjerano ističu i ideologiziraju, tj. razlikovanje između »nepovratno homoseksualnih« (ireverzibilnih), kojima je, kažu, uzrok genetičke prirode, pa se stoga nalaze u bezizlaznoj situaciji, ukoliko ni uz kakvo liječenje, ni uz kakvu pastoralnu, pedagošku, psihoanalitičku i sličnu njegu nisu kadri dići se do normalne heteroseksualne ljubavi i heteroseksualnih odnosa, pa »povratno homoseksualnih« (reverzibilnih), kojima nije uzrok genetički i fenomen je vremenski koji se prikladnim duhovnim i psiho-terapeutskim sredstvima može odstraniti, te oni mogu sazreti za zrelu oblativnu ljubav prema partneru drugoga spola i za heteroseksualne normalne odnose u normalnom braku, za rađanje i odgajanje djece.

Onim prvima homoseksualnost je postala »druga narav«, nisu sposobni za brak, pa ako i sklope brak, dalje nastavljaju živjeti homoseksualno s partnerima izvan braka. A ukoliko su pri stupanju u brak zašutjeli svoje pravo stanje, brak im je ništetan i crkveni autoritet ga može takvim proglasiti. Ipak, valja pripomenuti, da većina teologa moralista odbacuje kategoričnost »ireverzibilnog tipa«. Ovi, naime, nisu uvjereni u stringentnost »genetičke teorije«, kako ćemo vidjeti, a budući da poštuju dostojanstvo ljudske osobe, bilo bi nehumano proglasiti je genetički okrnjenom bez evidentnih dokaza, i predlažu da se o toj teoriji povede solidnija i jasnija znanstvena prouka, pa da se za navodne »ireverzibilne« homoseksualne osobe nađu prikladnija pastoralna rješenja.

Razmotrimo još neke vidike homoseksualnosti, što dakako, kao i rečeno dosada, vrijedi i za lezbijke. Neki moderni vole isticati »homoseksualnost bez ljubavi« ili samo poradi genitalne naslade, pa »homoseksualnost iz ljubavi«, gdje se dvije osobe vole »kao« muž i žena te danas nerijetko žele ući u homoseksualni »brak« i osnovati zajednički zivot, što, nažalost, novo zakonodavstvo raznih visoko civiliziranih društava i dopušta. Ovdje još ne govorimo o etičkoj kvalifikaciji takvih postupaka, ali valja reći da je *kvaliteta* takve ljubavi u pitanju. Isto je u pitanju *trajnost* takve ljubavi: nakon duljeg ili kraćeg vremena netragom je nestaje, a nerijetko se, dapače, okreće i u okrutnu mržnju. Čini se da su blaži (romantičniji) slučajevi tzv. »zaljubljenika u isti spol« (*homofili*), koji prema istom spolu osjećaju specifičan afekat praćen erotskom privlačnošću, ponajčešće bez izvršavanja homoseksualnih čina ili su ti na takvoj razini da u većini isklju-

čuju homoseksualne odnose. Ali ako je riječ o tzv. »zaljubljenicima u djecu i mladež istog spola« (*pederasti*), takvi mogu biti, pa redovito i jesu, veoma opasni za djecu ili mlade. Razlog je u samom njihovu nagnuću. Ono se može razulariti i poprimiti oblik zavodenja, čak silovanja, pa su djeca ili mladi u takvim slučajevima puki objekt ili sredstvo za ostvarivanje devijacijskih oblika seksualnosti zavoditelja. U vezi s tim mass-media iznose statistike i o prodaji i prostituiranju djece.

Pojam »biseksualnosti« jednom se pridjevao onima koji su više-manje podjednako homo-, odnosno hetero-seksualnog usmjerenja. Danas se smatra da je trostruka podjela (heteroseksualni, homoseksualni, biseksualni) zastarjela, pa neki smatraju da je potrebno mnogo detaljnije lučiti: na heteroseksualne koji nisu *nikad* osjetili težnju prema istom spolu, na one heteroseksualne koji su *jednom ili drugi put* imali homoseksualne odnose ali bez takva usmjerenja, i na one kojih su konkretna iskustva jača s drugim spolom, ali u *manjoj mjeri* i s istim spolom, potom na one koji osjećaju usmjerenost prema istom spolu, ali nisu *nikad* upali u izvršavanje čina te na one koji su *podjednako* na jednoj i na drugoj strani («autentični biseksualci»); na *otvorene* homoseksualce, ali koji ostvaruju i mnoge heteroseksualne odnose, zatim na *potpune* homoseksualce koji samo slučajno mogu ostvariti kakav odnos s drugim spolom te na *isključive* homoseksualce, na koje ni u iskustvu, ni u fizičkim ili psihičkim odnosima, ni u mašti drugi spol nema nikakva utjecaja. U toj tako postavljenoj ljestvici, prema A. Kinseyu, može biti promjena, napose što se tiče kategorije vremenskog trajanja. Osim toga, homoseksualnost je, prema Kinseyu, fiksirana gotovo isključivo na *genitalnost* osobe, ne na njen izgled, odnosno druge kvalitete, što mnogi psihoanalisti stavljaju u pitanje.⁵

Kakav izazov vjernicima?

U sadašnjoj *situaciji* prenaplašene porno-kulture, nastaloj posljednjih dvadesetak godina, »problem homoseksualnosti i moralnog suda o homoseksualnim činima postaje sve više predmetom javne rasprave« (PB 1). O tome Crkva, kojoj je Krist Gospodin povjerio zadaću da se brine oko spasenja i posvećenja čovjeka, ne može ne voditi brigu niti joj može biti svejedno kako i kojim sredstvima pristupiti spomenutom problemu. U tim javnim raspravama, kaže *Pismo biskupima*, »često se predlažu argumentacije i iznose stavovi koji nisu u skladu s *naučavanjem* Katoličke Crkve,

5 R. ZIMBRON LEVY, *Nuevos enfoques sobre la homosexualidad*, 9-11. »Dato non concesso« da je homoseksualna osoba prije svega usmjerena na genitalnost osobe, kojoj je cilj samozadovoljavanje (orgazam) s istim spolom, onda bi trebalo čitavu terminologiju promijeniti i ne govoriti o homoseksualnosti nego o »homogenitalnosti«, »heterogenitalnosti« i »bigenitalnosti«.

izazivajući opravdanu brigu u svima onima koji su angažirani u pastoralnoj službi« (PB 1).

U doba kad opća etička *praksa* više-manje kontestira nauku Sv. pisma, Tradicije, Učiteljstva, kao i zdravog razmišljanja znamenitih teologa-moralista koji zaslužuju naslov »auctores probati« (priznati učitelji), polazi se s pragmatičkih vidika etike situacije, laicističke etike, relativističkih i subjektivističkih stavova, kao i zahtjeva homoseksualnih osoba koje u tome, dakako, ne skrivaju vlastiti interes, Crkva se trudi da novom brigom i novom odgovornošću utvrdi nauku i prione uz delikatnu pastorizaciju tih osoba. Tu se ona suočava s dvostrukom teškoćom: njena se nauka zapravo ne sluša jer je »tradicionalna«, »uvijek ista«, koja »ne donosi ništa nova« (R. Zimbron Levy); a metoda pastoralnog rada s homoseksualnima još nije dovoljno iskušana, a i profesionalna sprema odgojitelja po sebi ne jamči njihovu duhovnu i psihološku dozrelost.

Teškoće su uvećane i zato što se uz problem homoseksualnosti veže i problem *bolesti* SIDA/AIDS. Poradi toga treba dati priznanje biskupima Sjedinjenih Država Amerike, koji pišući o AIDS-u u poslanici *Called to Compassion* (1989), vide i ne boje se istaknuti vezu između »AIDS-a i homoseksualnosti« (IV, 1), između »AIDS-a i zlorabe narkomanih sredstava« (IV, 2), između »AIDS-a i uporabe profilaktika« (IV, 3), pri čemu svoje rezultate temelje na znanstvenim proukama. Oni jednakom smjelošću američkoj javnosti govore o »izazovu čistoće« (III, 3), o »teškoćama za cjelovitost i za čistoću« (III, 4), o »mladima i virusu HIV« (III, 5,C). U tim i drugim aspektima poslanice znanstveno utvrđeni i javnosti na razmatranje predloženi podaci nedvojbeno govore o alarmantnoj stvarnosti povezanoj (ne isključivo) kako s uporabom narkomanih sredstava, tako još više s homoseksualnom praksom.⁶

6 Usp. Biskupi SAD o AIDS-u (u tal. prijevodu), »Chiamati a compassione«, u *Il Regno-documenti*, 35, n. 632 (3/1990) 100-113: nakon uvoda s najnovijim znanstveno utvrđenim podacima, poslanica ima 5 dijelova, tj. poziv na sućut, na cjelovitost, na odgovornost, na socijalnu pravdu i na molitvu. Riječ je o najopširnijoj i u svom načinu najznanstvenijoj poslanici koju je neki episkopat na svijetu izdao o AIDS-u. A razlog tome: prema Svjetskoj organizaciji za zdravlje godine 1989., od svih bolesnih od HIV/AIDS-a, bilo ih je u Americi 40 posto. »Ni u kojem dijelu svijeta epidemija ne hara više negoli u New Yorku« (usp. ondje bilj. 10). Tekst poslanice donosi potpunu informaciju o pandemiji i ističe teme o čistoći, o cjelovitosti osobe u njenom dostojanstvu, o odgovornosti grupa koje riskiraju, o teškim društvenim problemima koji su u temelju te proširenosti HIV/AIDS-a u SAD. Poznato je da je dvije godine ranije Administrativna komisija episkopata Sjedinjenih Država objelodanila tekst o AIDS-u (*Mnoga oblića AIDS-a*) (usp. *Il Regno-documenti* (5/1988) 170), ali koji je uzdigao prašinu i proteste među biskupima, a potom intervent Kongregacije za nauk vjere i konačno ustanovu Komisije za to pitanje, koja je i redigirala novi tekst *Called to Compassion*. Tko želi slijediti raspru o tome, može je naći u *Il Regno-attualità*, 2, 4 i 16 od 1988, pa 8 i 22 od 1989. (usp. o tome uvodnu bilj. u *Il Regno-documenti* 35 n. 632 (3/1990) 100).

No vratimo se *Pismu biskupima katoličke Crkve o pastoralnoj brizi za homoseksualne osobe*. Ono daje mnoge sugestije kako danas bez rizika organizirati »pastoralnu brigu« za takve osobe (PB 17). Posebna se odgovornost predviđa upravo u »odabiranju djelatnika zaduženih za ovaj osjetljivi zadatak, tako da bi oni, zbog njihove vjernosti Učiteljstvu i zbog njihova visokoga stupnja duhovne i psihološke zrelosti, mogli biti od stvarne pomoći homoseksualnim osobama, za postizavanje njihova cjelokupnog dobra« (PB 17). Ta »posebna pažnja u odabiranju djelatnika« odnosi se, dakako, i na nauku kojom se oni vode, pa se zahtijeva da takvi službenici odbace »teološka mišljenja koja su protivna naučavanju Crkve i koja stoga ne mogu služiti kao smjernice na pastoralnom polju« (PB 17).

Svjetuje se i osnivanje ekipa u *medudisciplinarnom*, mnogostrukom i dobro organiziranom radu, koji bi mogao »uključiti suradnju psiholoških, socioloških i medicinskih znanosti, držeći se uvijek u punoj vjernosti nauke Crkve« (PB 17). Isto se tako očekuje od tih Pastira da »neće propustiti poticati suradnju svih katoličkih teologa, koji će tako moći, naučavajući ono što naučava Crkva i produbljujući svojim razmišljanjem autentično značenje ljudske seksualnosti i kršćanskog braka u božanskom planu, također i vrlinâ koje on sa sobom nosi, vrijednu pomoć pružiti na ovom specifičnom području pastoralnog djelovanja« (PB 17).

Pravi dakle izazov *Pisma biskupima* možemo svesti na nekoliko točaka. *Fenomen* homoseksualnosti u svijetu poprimio je goleme razmjere podržavan neprestanom propagandom mas-medija, štoviše ne pošteduje ni kršćane, pa ni katolike. Homoseksualna *praksa* među fizički zrelim osobama želi biti ozakonjena, jer se poziva na »pravo« biti »drukčiji«. Mnoge ustanove, organizacije, kongresi, studije, čine sve veći pritisak na javnost i na Crkvu. Praksa se proširila dotle da se je već stvorio i učvrstio stanoviti *mentalitet*, koji grabi ne samo ljude bez konfesije nego i pripadnike velikih religija, kršćanskih zajednica, pa i članove Katoličke Crkve, ne poštedjevši ni svećenike ni redovnike (redovnice). Treba upozoriti da je ta proširenost mentaliteta, napose što se tiče Katoličke Crkve, *novost* nepoznata i nevidena u njenim krugovima sve tamo od početka njene povijesti, jer je kroz stoljeća vrijedilo moralno načelo sv. Pavla koje homoseksualnost žigoše kao porok svojstven poganima, kako ćemo reći malo poslije. Tako smo, nažalost, i na području seksualnog morala u kršćanskoj zajednici snažno pod pritiskom materijalizma i sekularizma. Radi se o sumraku i propadanju mnogih temeljnih religioznih i moralnih vrijednosti što u tome vrši snažan razorni utjecaj. Još prije morala, u sumraku smo vjere, bez koje svjetlo razuma na moralnom području ne stiže daleko. Da je dovoljno za spasenje samo filozofsko razmišljanje Bog nam ne bi dao objavu, niti bi od nas zahtijevao pristanak vjere. Budući da »slika o čovjeku« kao o »slici Božjoj« (Post 1,26) samim razumom ne može biti jasna, nije

jašan ni smisao čovjekova morala, još manje smisao čovjekove seksualnosti.⁷

To se, uostalom, očituje u povijesti svih kultura: seksualnost je, naime, u svim kulturama onakva kakva je slika o čovjeku dotične kulture, tj. kakav joj je antropološki projekt. Ako osnovne zasade o dostojanstvu čovjeka nisu jasne, može li biti jasna dimenzija seksualnog u čovjeku? Zato bez pomoći objave i pomoći vjere seksualnost u čovjeka ostaje ovijena mrakom. Nemojmo se stoga čuditi ako se ona danas, pod udarcem materijalizma, shvaća subjektivno, banalno, veoma nisko, kao »materijal« za potrošnju, sve više u smislu puke genitalnosti, koja podržava i raspaljuje strasti za što intenzivniji i što češći užitak. Kod toga se »užitak« netočno zamjenjuje s pojmom »radost«, a radost s pojmom »sreća«. Pa dvije homoseksualne osobe, koje zajedno žive ili su se čak javno, po permisivnosti zakonskih uredbi nekih civiliziranih država, i »vjenčale«, u toj zbrci pojmova izjavljuju da su »sretne«.

I u samoj Crkvi, ne samo da neki stvaraju pojamovnu zbrku u tom predmetu, nego i *pritisak*. Kongregacija za nauk vjere tvrdi da »sve veći broj osoba, čak i unutar Crkve, vrši vrlo jak pritisak da Crkva prihvati homoseksualno stanje, kao nešto što ne bi bilo neuredno, i da dopusti homoseksualne čine. Oni koji unutar zajednice vjere potiču u tom pravcu često su čvrsto povezani s onima koji djeluju izvan nje. Te izvanjske skupine potaknute su pogledom koji je suprotan istini o ljudskoj osobi, koja nam je potpuno objavljena u Kristovu otajstvu. One očituju, makar ne na potpuno svjestan način, materijalističku ideologiju koja niječe transcendentnu narav ljudske osobe kao i nadnaravni poziv svakog pojedinca« (PB 8). Nije se stoga čuditi ako Crkva sa svom odgovornošću upozoruje svoje službenike da sve učine da »homoseksualne osobe koje su povjerene njihovoj brizi ne budu zavedene s pravoga puta ovim mišljenjima koja su tako duboko oprečna naučavanju Crkve. Opasnost je ipak velika i mnogi su koji nastoje stvoriti zbrku u pogledu stava Crkve pa tu zbrku iskoristiti za svoje ciljeve« (PB 8).

Ali na tako snažan »izazov upravljen vjernicima« treba reći da je teška zabluda smatrati da Crkva može »dopustiti homoseksualne čine«. Crkva Kristova nema *nikakve vlasti ni moći* stvarati, ukidati ili mijenjati vjeru i moral. Takva ovlaštenja nije primila od Krista Gospodina. Ona ne može mijenjati naravni zakon – ostvarenje vječnog Božjeg zakona u čovjeku, svakomu po rođenju usađeno u njegovo biće. Ne može mijenjati normu moralne savjesti – koja je zapravo glas Božji u čovjeku. Ne može pro-

7 I. FUČEK, »Unità e la dignità della persona nell'antropologia sessuale cristiana«, u *Medicina e Morale* 39 (1989/3) 465-489; Isti, »L'amore come criterio assiologico ultimo dell'etica sessuale acculturata«, u *Homo imago et amicus Dei*, Miscellanea in honorem Ioannis Golub (R. PERIĆ, a cura), Collectanea Croatico-Hieronymiana de Urbe, n. 4, Pont. Coll. Croato S. Hieronymi, Tip. Poliglotta Vaticana, Roma 1991, 151-177.

glašavati moralne propise koji ne bi bili u skladu s dostojanstvom ljudske osobe, napose kako se pokazuje u »savršenoj slici Božjoj« – u utjelovljenom Božjem Sinu Isusu Kristu (GS 22). Crkva, rekosmo, u svemu tome nema nikakve vlasti ili manipulativne moći. Crkva je sluškinja (ancilla) koja ima vjerno tumačiti i razlagati istine vjere i morala u svjetlu objavljene nauke. Još prije toga ima sve točno promatrati, proučavati, nad svime razmišljati, bdjeti i moliti se za svjetlo Duha Svetoga da, u smislu osjećaja ili intuicije onoga što je na području vjere i morala ispravno (usp. LG 12), točno pogodi te razborito i mudro formulira unutar situacije i za situaciju dotičnog vremena. Crkva je, dakle, dužna za nove prilike tražiti nove prikladnije formulacije u biti *iste* nauke (Ivan XXIII). Uostalom to je bila glavna zadaća i Drugog vatikanskog sabora (1962-1965). U konačnici put Crkve »je čovjek« (Ivan Pavao II), uvijek i u svakoj epohi povijesti; čovjek stvoren, otkupljen i povjeren Crkvi – kojeg ona treba privoditi spasenju i posvećenju. To je njena misija ovdje na zemlji.

Seksualnost »po naravi« ambivalentna?

Ima modernih seksologa (A. C. Kinsey) koji smatraju da je seksualnost »po naravi« ambivalentna. Izravan je cilj genitalne težnje (i htjeli bi da je u homoseksualnih riječ o tomu) postići orgazam. Konkretnan oblik postizanja takvog cilja ovisi o shvaćanju i o iskustvu svakog pojedinca. U tom smislu R. Zimbron Levy navodi neke zaključke spomenutih seksologa, koje s teološkog stajališta valja kritički ocijeniti.

1. Veliki *podljudski sisavci*, ako su izolirani od dodira s drugim spolom, ponašaju se »homoseksualno«. Pa ako takva »iskustva« potraju, te se životinje više ne zanimaju za drugi spol; zadovoljavaju se odnosima s istim spolom. Ovi seksolozi time dokazuju da seksualni impuls kod visokih sisavaca (uključivši i čovjeka) nije po naravi definiran kako se mislilo nego je »otvoren«, odnosno *ambivalentan* i prilagođuje se prema prilikama ambijenta.⁸

Mi posuđujemo Tomin izraz »sed contra est« i dokazujemo: Iako je čovjek »životinja« i u sebi »poput drugih životinja« nosi instinkt da si izvršavanjem genitalnosti pribavi orgazam, ne stoji ipak materijalistička teza da je *isti* kao životinja. Zaboravlja se, naime, da je čovjek »razumna životinja« (Aristotel), što ga od životinje *bitno* razlikuje. Prvo, konkretno ponašanje visokih sisavaca u neprirodnim okolnostima ne dokazuje da je seksualni impuls i u životinje i u čovjeka »po naravi« ili po sebi ambivalentan. Iz homoseksualnog ponašanja u nenormalnim okolnostima nije legitimno zaključiti na »neodređenost« u samoj ontološkoj strukturi tih sisavaca. Drugo, iskustvo i znanost potvrđuju da seksualni impuls u čov-

8 R. ZIMBRON LEVY, *Nuevos enfoques sobre la homosexualidad*, 11-12.

jeku nije kao u životinje. Ako se može kazati da je životinja determinirana na izvršenje istog impulsa kad se on snažno javi ili kad dođu vremena oplodnje, za čovjeka se to ne može reći. On, kao razumno slobodno biće, nije ničim primoran na izvršenje svog seksualnog impulsa. On ga može a i mora *razumno* i slobodno upravljati, izvršiti ga ili ne, prema dostojanstvu svoje osobe i prema životnom pozivu na ljubav u braku ili u celibatu. Treće, čovjeka nikako ne smijemo, pa ni u njegovoj seksualnosti, svesti na čisto biološke impulse; to bi značilo materijalizirati ili biologizirati čovjeka te dopustiti najviše njegovu *gradualnu* razliku od životinje. Naprotiv, on se pod vidom svoje tjelesnosti označuje biblijskim izrazima kao »basar«, »nefeš«, »ruach«. Isti izrazi uvijek i u krajnoj liniji, prema utvrđenim podacima biblicista, označuju jedinstvo materije i duha u cjelini. Još više, oni označuju određenu personificiranost i produhovljenost tijela, što se na svoj način, samo još očitije, dokazuje i iz tekstova sv. Pavla, napose njegova toliko upotrebljavana izraza »soma«. ⁹ Četvrto, čovjek je pod utjecajem Kristove milosti, koja daje i svjetlost i snagu da se, uz odgovarajuće nastojanje, uzmogne živjeti u Kristu i s Kristom, kako zahtijeva dostojanstvo osobe ugrađene u Krista.

2. Drugi dokaz ove skupine znanstvenika svodi se na *antropološko-etnološke* rezultate Forda i Baecha, koji su se služili istraživanjima drugih učenjaka o seksualnom ponašanju u 76 primitivnih plemena. Kaže se da od tih 76 plemenskih zajednica treba izdvojiti čak 49 u kojima ne postoji nikakvo pravilo, ili ograničenje, s obzirom na homoseksualnost. Istina je, kažu, da homoseksualnost kao takva nije u tih 49 plemena poznata u isključivom obliku, ali se svi muškarci ponašaju dvospolno (biseksualno). I, dakako, učenjaci zaključuju da je ljudsko biće »po naravi« dvospolno, tj. da su u njemu »po naravi« jednako prisutne težnje k istom ili suprotnom spolu, pa su samo društvene prilike (običaji, obziri, zakoni) ti koji određuju seksualno ponašanje osoba. ¹⁰

Ne kaže se gdje su i koja su to »reprezentativna« plemena. No i tu vrijedi isti »sed contra est« maloprije navedenih protu-dokaza. I tu se čini isti *nelegitimni* skok iz faktičkog reda moralnog ponašanja na ontološki red urođene sklonosti. Dalje, s teološkog vidika, moramo reći da je ontološka stvarnost u sebi upravo obratna: čovjek je *po naravi* usmjeren drugom spolu, a po kulturi, ambijentu, prilikama ne isključuje se »biseksualna« ili »homoseksualna« usmjerenost. Kako to teolog dokazuje? Prije

9 Za točnije i detaljnije razumijevanje biblijskog dokaza, napose iz Pavlove antropologije, upućuje se čitatelj na rezultate studija o tom predmetu: I. FUČEK, »Prospettive teologiche ed etiche in tema di corporeità umana«, u *Medicina e Morale* 40 (1990/5) 939-948.

10 Ondje, 12; usp. H. I. LIEF, »Sexual Survey par. 4: Current Thinking on Homosexuality«, u *Medical Aspects of Human Sexuality* 11 (1977) 110-111; B. RISMAN – P. SCHWARTZ, »Sociological Research on Male and Female Homosexuality«, u *Annual Review of Sociology* 14 (1988) 125-147.

svega iz objavljene Riječi Božje, koja je u tomu nepobitna. Uzmimo s negativnog vidika: reći, naime da je homoseksualna sklonost, *po naravi* (per naturam) jednako vrijedna kao i heteroseksualna, isto je što i nije-kati Božji plan o *stvaranju* muškarca i žene u njihovu seksualnom jedinstvu i različitosti, i kao takve u njihovu dostojanstvu na »sliku i priliku Božju« (Post 1,26). Isto je, dalje, što i zanjekati *primordijalni* sakrament ženidbe koji je sam Stvoritelj blagoslovio: »Plodite se i množite i napunite zemlju« (Post 1,28). Stvoritelj je, dakle, dar spolnosti usmjerio socijalno, ali ne prema istom, nego prema drugom spolu u međusobnoj ljubavi, rađanju i odgajanju djece.

Netko bi mogao pogrešno izvesti i ovako: Bog nije stvorio dva muškarca da se homoseksualno u neplodnosti međusobno zabavljaju i zadovoljavaju. Nije stvorio dvije žene lezbijke. Bog »muško i žensko stvori ih« (Post 1,27), pa će »stoga čovjek ostaviti oca i majku da prione uza svoju ženu, i bit će njih dvoje jedno tijelo« (Post 2,24; Mt 19,4-5; Mk 10,6-8). To nije slučajno, niti taj antropološki projekt, dan stvaranjem čovjeka, može u sebe uključiti drugi antropološki projekt, tj. homoseksualnost »po naravi« čovjeka istovrijednu kao i heteroseksualnost. Ta su dva antropološka projekta kontrarna u sebi pa se posve isključuju.

3. Seksolozi maloprije spomenutih usmjerenja treći svoj dokaz nastoje formulirati *povijesno* na temelju proučavanja visokih civilizacija. Grčka i helenska kultura olako je dopuštala homoseksualnost, napose pederastiju, bez obzira na neka jasna protivljenja kao ona u Platona i Plutarha. Ostavila je svjedočanstva o tom fenomenu u spisima filozofa Ksenofonta i Platona. Pausanija u Platonovu *Simpoziju* otvoreno brani homoseksualnost, a pjesnikinja Safo pjeva o »ljubavi« koja je cvala među ženama na otoku Lezbu (odatle »lezbizam«).¹¹ Poznato je da su i u starom Rimu homoseksualne prakse dosegle vrhunac u doba početka propadanja carstva. Fenomen se tolerirao, dapače i javno dopuštao. A bio je napose razvijen u visokim krugovima aristokracije, pa se tvrdi da su »podjednako« (?) priznata oba oblika genitalnosti: biseksualnost kao i homoseksualnost. Dokaze o tome nalaze u Juvenala i Svetonija.

I sv. Pavao daje peremptorno svjedočanstvo o fenomenu u poslanici Rimljanima: »S neba se zaista očituje gnjev Božji na svaku bezbožnost i nepravednost ljudi koji istinu prijete nepravednošću /.../. Zato ih je Bog preko pohota njihovih srdaca predao nečistoći, tako da sami obeščašćuju svoja tjelesa /.../: žene njihove zamijeniše naravno općenje protunaravnim; jednako muškarci, ostavivši prirodno općenje sa ženom, usplamtješe pohotom jedan za drugim, vršeći – muškarci s muškarcima – sramotne stvari i na sebi primajući pravednu plaću za svoje zablude /.../. Oni, iako

11 Usp. A. von HILDEBRAND, »Plato and Homosexuals«, u *Homiletic and Pastoral Review*, December 1981, 19-23.

poznaju odredbu Božju prema kojoj vršioći toga zaslužuju smrt, ne samo da to čine već i odobravaju onima koji to čine« (Rim 1,18-32).

I taj argument iz faktičkog reda ponašanja zaključuje na onotološku narav čovjeka, što je i opet nelegitimno. A što se tiče teksta sv. Pavla, o čemu će još biti govora, on želi istaknuti homoseksualnost kao izričitu manu *pogana*, koja nema ništa zajedničkog s kršćanskom predajom. Po toj su se mani lučili narodi i kulture: egipatska, babilonska, grčka, rimska, kanaanska, hetitska i druge kulture starog Istoka od one biblijske Izabranog naroda, koji, živeći među njima, nije samo jednom i sam bio u napasti da slijedi takva poganska ponašanja pogana, i od ove kulture kršćana koji ljudsku seksualnost vide ugrađenu u Kristovo tijelo (1 Kor 6,12-20).

4. Ista skupina seksologa izvodi i *ovaj dokaz*: u svim situacijama u kojima muški nemaju mogućnosti za normalne kontakte sa ženama (u zatvorima, na brodovima, u vojarnama, u internatima, studentskim domovima, sjemeništima...) zapaženi su češći slučajevi homoseksualnog ponašanja negoli u normalnim društvenim okolnostima u kojima su podjednako omogućeni kontakti obaju spolova. Dapače, u navedenim zatvoreno-muškim izoliranim okolnostima života, zapaženo je da i oni muški, koji su imali redovite, i to mnoge odnose sa ženama, sada upadaju u homoseksualne prakse. Na temelju toga se, i opet *nelogično* i *nefilozofski*, želi zaključiti da je genitalni impuls muškog (i ženskog) »po naravi« neodređen ili nije isključivo određen prema drugome spolu.¹²

I taj kao i prethodni argumenti istog su tipa: prave nezakoniti skok iz faktičkog načina ponašanja u neprirodnim okolnostima na zaključak ontološkog reda. Iz tih i sličnih primjera, dakle, netočno je i pretjerano zaključiti na neodređenost spolnog nagnuća »po naravi«, ili na jednaku vrijednost »po istoj naravi« hetero- i homo-seksualnog nagnuća u čovjeku. Iz navedenih primjera je, naprotiv, bjelodano da su *okolnosti* takve koje potiču (ne determiniraju) na homoseksualna ponašanja. Dakle homoseksualna ponašanja u tim okolnostima nisu plod homoseksualne usmjerenosti po naravi, nego su potaknuta prilikama, koje utječu na čovjeka slaba i ranjena grijehom. A biti u sličnim prilikama je »per accidens« a ne »per se«, pa se sličnim argumentima ne može potvrditi teza o »po naravi« neodređenog spolnog impulsa u čovjeka, odnosno *konstitucionalne* seksualne *ambivalentnosti* čovjeka.

5. U vezi s tim dodajmo zanimljiv *psihooanalitički* »protudokaz«, koji se temelji na teoriji Sigmunda Freuda.¹³ Freud tvrdi da homoseksualnost u *razvojnem procesu* ljudskog individua i njegove spolnosti predstavlja dru-

12 R. ZIMBRON LEVY, *Nuevos enfoques sobre la homosexualidad*, 12-13.

13 Usp. Centro di studi filosofici di Gallarate, *Enciclopedia filosofica*, vol, III, Ist. per la collaborazione culturale, Venezia-Roma 1957, str.1018.

gu fazu, dok je prva faza *autoerotizam*, a treća i posljednja je *heteroseksualnost*. Prema Freudu, dakle, *uzroke* homoseksualnosti u odrasla čovjeka treba potražiti u nepotpunom razvitku psiho-seksualnosti koja se pogrešno fiksirala na »drugi stupanj« ili u regresiji na tu fazu, a koja je uslijedila nakon prvih negativnih heteroseksualnih iskustava, popraćenih raznim konfliktima i traumama psihološke naravi.

Freudova je teorija apriorna. Sa znanstvenog gledišta Freudova teorija predmet je rasprave. Sva tri Freudom projektirana »razvojna stupnja« ljudske seksualnosti bila bi »po prirodi« takva, tj. »po prirodi« se odvija *razvoj* ljudske seksualnosti u trostrukom stupnju. Ipak Freud ne tvrdi da je zaostajanje na »drugom razvojnom stupnju« ili *regresija* na nj »po prirodi«. Naprotiv, regresija na drugi stupanj je negativnost u razvojnom procesu normalnog čovjeka. Dakle, prema Freudovoj teoriji, homoseksualnost nije »po prirodi« jednako vrijedna kao i heteroseksualnost, niti je čovjek u svom impulsu jednako usmjeren prema homoseksualnosti kao i prema heteroseksualnosti. Ako je heteroseksualnost zadnja meta kojoj mora stići normalni razvoj svakog čovjeka, ako ne stigne, čovjek ostaje seksualno *nerazvijen*.

Znanstvena vrijednost »biološke teorije«

Nakon prethodnih izvoda, neće nam biti teško ocijeniti dvije bitne teorije, »biološku« i »psihološku«, koje se bore za prednost tumačeći uzroke homoseksualnosti. Jedna i druga ima zastupnike u dvostrukom pravcu: prvi zagovaraju gensku (genetičku) uzročnost, prethodno svakome odgoju, kako smo maloprije pripomenuli. Drugi, danas većinski broj, kako znanstvenika tako i teologa opredjeljuju se za psihološko-sociološku uzročnost s dva razloga: ona je, prema njima, znanstveno solidnija i uvjerljivija, a i prikladnija osnovica za predodgajanje takvih osoba u heteroseksualnu usmjerenost i u postepeni (gradualni) rast u pravoj ljubavi, dapače, kršćanskom savršenstvu.¹⁴

Biološka teorija o genezi homoseksualnosti pretpostavlja razne prethodne obavijesti o strukturi kromosoma, gonosoma, spermatozoida itd., u

14 M. D. STORMS, »Theories of Sexual Orientation«, u *Journal of Personality and Social Psychology* 38 (1980) 783-792; R. J. STOLLER, »Symbiosis Anxiety and the Development of masculinity«, u *Archives of General Psychiatry* 30 (1974) 164-172; F. M. LACHMANN, »Homosexuality: some Diagnostic Perspectives and Dynamic Considerations«, u *American Journal of Psychotherapy* 29 (1975) 254-260; L. OVESEY, *Homosexuality and Pseudohomosexuality*, Science House, New York 1969, 28-31, 100-124; I. BIEBER, »Homosexual Dynamics in Psychiatric Crisis«, u *American Journal of Psychiatry* 128 (1972) 1268-1272; V. CAPPELLETTI, »Il concetto di devianza e la sua applicazione alla sessualità«, u AA. VV., *Comportamenti sessuali devianti. Atti del I Congresso Internazionale di Sessuologia, San Remo 5-8 aprile 1972*, Minerva Medica, Torino 1974, 17 sl.; E. A. LEVY-VALENSI, *L'enigma dell'omosessualità*, Cittadella, Assisi 1976.

što nam ovdje nema potrebe ulaziti. Osnovne obavijesti o tome mogu se steći u svakom solidnijem medicinskom leksikonu. A iz slijedećega čitatelj će ipak dobro shvatiti o čem je riječ. Podsjetimo se na opću tezu biologa koja tvrdi da je sve što se odnosi na čovjekov organizam uvjetovano *genetički*. Znači, ono što naslijedem od predaka primamo utisnuto je i programirano u *genima*. Preko gena iz naraštaja u naraštaj prenosi se baštinski poklad. Na temelju toga neki biolozi izvode: nemamo nikakva razloga da od tog zakona isključimo i seksualna *nagnuća*, koja su jednako tako u biti »urođena«, budući da su duboko usađena u organizam. Ali u tom i jest problem: polarizacija tih seksualnih nagnuća ne odgovara uvijek *anatomiji* individua. Gdje je razlog tome? Odgovaraju: u *hormonima*. Znamo, kažu, da embrion u majčinoj utrobi u prvih 10 tjedana postiže svoj bitni hormonalni razvoj. Ako nema dosta muških hormona, nastat će feminizacija muškog ploda, a ako nema dosta ženskih hormona, nastat će maskulinizacija ženskog ploda. Tako hormonalni početni razvoj zaista *bitno* utječe na seksualnost. Nakon te početne razvojne faze, hormoni će *nebitno* utjecati još samo na »drugotne« seksualne oznake (glas, kosmatost i sl.) i na snagu seksualnog impulsa, ali ne više na »prvotne«. Dok antropolozi i seksolozi brane tezu da je u čovjeku seksualnost *ambivalentna*, kako smo vidjeli, dotle biolozi (ne svi), dosljedno gornjoj teoriji s hormonima, brane hipotezu da je ta ambivalencija *genski* ukorijenjena, ali nije u svima jednaka: u nekih će prevladati heteroseksualno a u drugih homoseksualno nagnuće.

Što da kažemo? Mnogi istraživači biolozi nisu uvjereni u biološku teoriju samu za sebe. Tako S. Crown, veoma sklon istoj teoriji, ali ocijenivši je u njenim rezultatima, tvrdi da u homoseksualaca »biološki potencijal djeluje zajedno sa silama psihološkim, društvenim, kulturnim i situacijskim te proizvodi takvo stanje«. ¹⁵ Ključnu znanstvenu poteškoću tvore izvodi s »manjkom hormona«. Prvo, sam zaključak (»nemamo nikakva razloga da iz tog zakona isključimo i seksualna nagnuća«) je negativan: »nemamo razloga...da isključimo«; drugim riječima »nemamo pozitivnih razloga...da dokažemo« takvo hormonalno podrijetlo homoseksualnosti. Izvod je, dakle, prilično neosnovan, aprioran, neznanstven. Drugo, uvjet (»ako nema dosta... hormona«), upućuje na nepravilan, manjkav, nenormalan, patološki, stoga *bolestan* razvoj. A ako se ne radi o »normalnom« i »zdravom« razvoju čovječjeg fetusa nego bolesnom, ni njegove posljedice ne mogu biti normalne i zdrave. Dakle »urođena« homoseksualna sklonost, kao posljedica hormonalne nedostatnosti (muške/ženske), nije

15 S. CROWN, »Male Homosexuality: Perversion, Deviation or Variant«?, u *Ciba Foundation Symposium 62: Sex Hormones and Behavior*, Excerpta Medica, Amsterdam 1979, 145-164, cit. prema A. SERRA, »Le componenti biologiche della sessualità umana«, u CENTRO ITALIANO FEMMINILE (CIF), *Uomo - donna progetto di vita*, Ueci, Roma 1985, 129, vidi također notu 30.

ni normalna ni zdrava kao što je heteroseksualna. Dokaz se potvrđuje i iz nekih »urođenih« hereditarnih bolesti, kojih su predispozicije, čini se, u biološkim i psihičkim poremećajima. Te bolesti nitko ne naziva »normalnima« ili da su »po naravi«. Treće, radi nedostatka muških hormona »nasat će feminizacija muškog ploda« itd., što se, kažu protivnici biološke teorije, ne može sa sigurnošću dokazati. Uostalom, kako to da se na tom »manjku hormona« stvara feminizacija ili maskulinizacija? Bilo bi logičnije tvrditi da se stvara muška frigidnost ili manja zainteresiranost za seksualno uopće, negoli tvrditi da feminizacija/maskulinizacija *pojačava* sklonost prema istome spolu. Može li hormonalni »manjak« po sebi proizvesti »jači« seksualni impuls od normalnog? Ako može, nije li to onda novi dokaz da taj bolesni »manjak« proizvodi ne zdravi nego upravo *bolesni* seksualni impuls? Dakle, homoseksualnost je urođena ili »po naravi« dana *bolest*, što zastupnici ove teorije ne dopuštaju. Naprotiv, oni tvrde da je homoseksualnost »po naravi« *zdrava* kao i heteroseksualnost. Ali ako bi se na taj način i protumačila feminiziranost muškarca i maskuliniranost žene, kako će se »hormonalnim manjkom« protumačiti onaj tip homoseksualaca koji je upravo kao homoseksualac *muški* prenatlažen (*aktivni tip*) u čijem organizmu, gledajući ga anatomski, nema ni traga feminiziranosti? Dakle, argument biološke teorije u najmanju ruku nije uvjerljiv; u njemu ima apriornih, nedokazanih i ideologizirajućih tvrdnji.

Napokon, tu je od odsudne znanstvene važnosti analiza i vrednovanje poznatog stručnjaka biologa A. Serra, svećenika isusovca, profesora na Fakultetu za medicinu i kirurgiju »Agostino Gemelli«, Katoličkog sveučilišta u Rimu. Pošto je analizirao rezultate biološkog istraživanja Crowna, Wiedekinga, Seylera, Dörnera i Rosenthala (s različitim seksualnim sklonostima u jednojajčanih blizanaca), zaključuje: »Jasno je da problem *uzroka* seksualne devijacije u čovjeku *još nije riješen*: ostaje previše rupa koje valja ispuniti i nesigurnosti koje valja nadići. Ipak podaci s kojima danas raspolazemo dostatni su da budemo oprezni u sučeljenju s tom temom. Utvrdivši kompleksnost procesa u seksualnoj diferencijaciji (a ta kompleksnost nije imuna od smetnji i zabluda), koji zahvaćaju čitav organizam i samu osobu te traju dugo vremena, uključujući nužno i *medudjelovanje s ambijentom* – procesa koji se prije svega očituju u seksualnoj orijentaciji – svaki subjekt koji predstavlja poremećenje na tom području tvori *poseban slučaj* koji treba da bude i zasebno vrednovan.«¹⁶ G. Zuanazzi, poznati talijanski psihoanalist, dopunjuje protuargument: »Poženstvenjeni muškarci i žene muškarače nisu nužno homoseksualni i u svakom slučaju predstavljaju manjinu u dotičnoj grupi. Naprotiv, pravilo je da u homoseksualne osobe susrećemo egzaltiranije ženskosti, ako je žena,

¹⁶ A. SERRA, *Nav. dj.*, 131: isticanje u tekstu je moje. (čitava studija je od str. 103. do 136.)

a određen 'fetišizam falusa', ako je muškarac. Stoga podaci o prenatalnom i neonatalnom *cerebralnom* seksualiziranju ne pomažu mnogo, niti rezultira uvjerljivom hipoteza o hormonalnom podrijetlu svakog oblika te parafilije.«¹⁷

Drugo je pitanje geneze *transeksualnog* fenomena. Nije nam ovdje zadaća da o tom govorimo, ali možemo spomenuti da transeksualnost ne priznaje vlastiti identitet, tj. pripadnost karakterističnom spolu svoga fenotipa. Takav tip osjeća silnu sklonost da preuzme ulogu, a ako je moguće, i tjelesnu strukturu drugoga spola protivna njegovu, držeći da mu je sklonost ispravna, ali se, nažalost, nalazi u pogrešnom tijelu. Težnja da promijeni tijelo, uzrokuje danas i kirurške zahvate u tom pravcu.

Odakle ta silna težnja za promjenom spola? Je li fenomen psihološke prirode? Čini se da bi taj fenomen imao biti *genetičkog* podrijetla mnogo *vjerojatnije* negoli homoseksualnost. Ipak, prema ocjeni stručnjaka, sami biološki argumenti, »uzevši ih zajedno, nisu dovoljni da opravdaju fenomen... Vjerojatno i u tom slučaju, kao i u slučaju homoseksualnosti, istraživanje treba da bude prošireno na skup bio-psihičkih pa društveno-ambijentalnih čimbenika da se, ukoliko ih uzmemo u njihovu recipročnom međudjelovanju, tako postigne pravi rezultat.«¹⁸ A Angelo Serra malo prije spomenutu svoju studiju o biološkim sastojcima ljudske seksualnosti, u koju uključuje i pitanje transeksualnosti, zaključuje slijedećom tvrdnjom: »Čini se dakle da sadašnje spoznaje, iako u svojim ograničenjima, uvijek s većom jasnoćom iznose na svjetlo da *biološka komponenta* ima znatan udio u podrijetlu, sazrijevanju i izražavanju seksualnosti. Ali biološka komponenta uvijek i samo ostaje *jedna komponenta*. Ona se mora integrirati i uskladiti s drugim izrazitije ljudskim komponentama kako bi, *uzevši ih sve zajedno*, rezultirala kao konstruktivna snaga, a ne, naprotiv, snaga koja bi razjedinjivala osobu.«¹⁹

Znanstvena vrijednost »psihološke teorije«

Psihološka teorija o genezi homoseksualnosti u prvom redu optužuje roditelje, možda i pretjerano. Postoje, naime, dokazi da je homoseksualnost djece rezultat seksualne devijacije roditelja, točnije, rezultat afektivne nezrelosti roditelja u odnosu prema seksualnosti njihove djece. Ta je teorija vezana uz rano doba psihičkog razvoja djeteta (prve 2-3 godine), u kome ono oblikuje svoje simboličke procese. *Uvjeti* u kojima se događa taj razvoj imade veliku važnost za eventualno homoseksualno usmjerenje.

17 G. ZUANAZZI, »Si può costruire uno stile di vita fondato su uno 'spazio' di libertà che esiste per tutti«, u *L'Osservatore Romano*, 16-17 marzo 1987, str. 6.

18 G. PIANA, »Omossessualità e transessualità«, 835.

19 A. SERRA, *Nav. dj.*, 132 (isticanje je moje).

Tako stručnjaci-psiholozi dokazuju da je *muška* homoseksualnost rezultat odveć intimne vezanosti s prenježnom, posesivnom majkom, s jedne, i prekrutog odnosa s pretvrđim, prestrogim, okrutnim ocem, s druge strane. Prema majci sentimentalna mekušnost, prema ocu odbojna agresivnost. I majka i otac usporuju, pogrešno usmjeruju, blokiraju normalno psihoseksualno sazrijevanje sina. Homoseksualni dječak boji se i mrzi oca, a istodobno silno teži da ga otac prihvati i voli. Spomenuti američki stručnjaci Bieber i Bieber, prema navodima psihologa i teologa B. Kiely, tvrde da nisu nikada susreli muškog homoseksualnog, kojeg bi otac volio i otvoreno poštivao. »Rekli smo i opetovano napisali da dječak koji uživa topao odnos s ocem koji ga prihvaća nikada neće postati homoseksualac..., ali nije istina da sin agresivna oca mora uvijek postati homoseksualac.«²⁰ Kiely smatra da *dobar* otac može prikladno neutralizirati odveć intiman afekt majke.

U *ženskoj* homoseksualnosti (lezbizmu) mogu biti poremećene tri dimenzije: vlastiti ženski identitet, ispravan osjećaj biti žena, sigurnost u stvaranju normalnih odnosa s muškim osobama. U malo riječi: obično majka prenosi na kćerku *uvjerenje* da je »biti žena« nesreća u životu (»objekt« samovolje muža, »stroj« za rađanje djece), da je spolni odnošaj s muškarcem pravo trpljenje i križ. Napokon, tvrd i okrutan otac stvara u kćerki strah od muških uopće. Posljedica svega toga je da takva kćerka ispunjena strahom pred muškim, a sa živom željom za sigurnošću, s osobnom nestalnošću svršava u lezbijskim odnosima. I u tom je slučaju na djelu obrambena strategija, kao i u slučaju homoseksualnog dječaka.

Ali psihološke uzroke nije legitimno svesti samo na odnos: roditelji-djeca. Homoseksualnost, bez sumnje, ima svoju genezu u *mnogostrukim konvergentnim uzrocima*, i svako svođenje uzročnosti na jedan jedini uzrok, nakon tolikih znanstvenih pokušaja u raznim pravcima, bilo bi jednostrano. Mudrost traži, dok nemamo »matematičkih dokaza«, da vrata u svim pravcima ostanu otvorena: u pravcu genetičkom, ambijentalnom, psiho-afektivnom, pedagoškom itd. Fenomen homoseksualnosti jamačno treba vezati i s uvjetima današnje kulture (slobodna seksualna iskustva u svim pravcima, kapitalističko društvo i njegova pornografska propaganda, netočan seksualni odgoj u školi i preko mass-media, negativni odnosi između oca i majke utoliko da svaki heteroseksualni odnos postaje nešto tjeskobno...).

Čini se da smo tijekom našeg razmišljanja u svim tim pravcima osjetili potrebu točnijih, jasnijih, proučenijih argumenata. S pravom očekujemo nove rezultate od stručnjaka. Ne izgleda nam da su uzeti u obzir svi vidici, na primjer, *ljubav* i *sigurnost* kao temeljni odgojni činitelji nisu dovoljno vrednovani. U razvojnoj dobi, kad osoba formira svoje simboličke pro-

20 Usp. kod B. KIELY, »La cura pastorale delle persone omosessuali«, str. 6.

cese, ako dječak i djevojčica nisu mogli uživati pravu nježnu autentičnu ljubav u svom ambijentu, nego hladnoću, odbacivanje, okrutnost, stresove i sl., ako se nisu sa sigurnošću mogli osloniti na za njih odgovorne niti su u njima dobili primjer sigurnosti, njihov razvoj prema afektivnoj zrelosti nije mogao biti normalan. Devijacije će se poslije pokazati na ovom ili onom životnom području. Protiv sličnih negativnih utjecaja dječak i djevojčica mogu u sebi (ne moraju) podsvjesno formirati »obrambeni štiti« utekavši se homoseksualnosti.

Pomislimo na bezbrojne obitelji u krizi, obuzete vlastitim problemima pa i neuravnoteženom seksualnošću (bez ljubavi, u svađama, u otvorenim odnosima s trećom osobom, rastavljeni) i njihov utjecaj na djecu! Mnogi mladi nisu nikad osjetili ljubav, prihvaćanje, brigu za svoje probleme. Mnogi su naprosto izloženi ulici, čak i prostituciji. Takve i slične *grešne strukture* našega društva, u kojima mladi rastu, mogu i te kako utjecati na homoseksualnost. Uzevši u obzir tu sklopljenost i spletenost uzroka, bojati se je da će fenomen homoseksualnosti zadobiti još veće razmjere i biti sve glasniji, dok je obitelj i dok je društvo sve više u moralnom rasulu, dok mladi sve više oskudijevaju u razumijevanju i toplini ljubavi, u lijepoj riječi, u prihvaćanju, napose od svojih najbližih, od kojih nemaju ni podršku ni vodstvo u kritičnim godinama svoga razvoja. Očekivalo bi se i od *Pisma biskupima*, budući da je pastoralno usmjereno, da je u tomu jasnije, bogatije, dorećenije.

Na svršetku razmatranja o uzrocima homoseksualnosti vrijedno je spomenuti da o tom kako primaju svoje stanje postoje *dvije kategorije* homoseksualaca. Jedni svoje stanje prihvaćaju normalno bez smetnji psihopatskog i neurotskog značaja, pa se za njih može reći da su stekli određenu psihodinamičku uravnoteženost. Drugi, naprotiv, nisu došli do tog stupnja zrelosti. Spoznaji da su robovi te sklonosti, koju ostvaruju aktivnim ponašanjem, pridružuje se neuroza, tjeskoba, odbacivanje samih sebe – u traumi da su, kao gubavci ili oni koji nose priljepljivu bolest – odbačeni od obitelji, od prijatelja, od društva i od Boga i mogućnosti spašenja, ako su vjernici.

Raspra o moralnim kriterijima

Ocjenu kriterija za etičku prosudbu odgovornosti ponašanja homoseksualnih osoba staviti ćemo, s jedne strane, u kontekst raspre ili diskusije među suvremenim katoličkim teolozima, a s druge, nauke *Pisma biskupima*. Zatim ćemo, posluživši se modernom hermeneutičkom metodom, analizirati učenje Sv. pisma Starog i Novog zavjeta, nauku kršćanske Tradicije, uz neka filozofsko-teološka razmišljanja.

U kontekst raspre ili diskusije nekih *suvremenih katoličkih teologa* uputit će nas dva moralista: R. Zimbron Levy, koji se prijepornim dokazima,

ali jasno i definitivno stavlja na stranu onih koji se ne slažu s naukom Učiteljstva, pa predstavlja »revizioniste« u moralu. S druge strane je K. H. Peschke, koji se na znanstven ali oprezan način distancira od prve grupe i nastoji se prikloniti učenju Crkve, te tako zastupa »koncilsku obnovu« u moralu.²¹ Ovdje je govor o homoseksualnoj *aktivnosti* homoseksualnih.

Za *revizioniste* je osnovno pitanje jesu li homoseksualni odnosi *stalni* ili slučajni. Ako su stalni, onda je to *alternativa* za brak, onda su homoseksualne osobe *konstitucionalno* takve, stoga imaju *pravo* na zajednički seksualni život kao i drugi, uz uvjet da prihvate obveze prema istim idealima uzajamnog poštivanja i uzajamne vjernosti. Dalje ti autori luče, s jedne strane, *ponašanja koja razjedinjuju* (»dezintegriraju«) kao promiskuitet, prostitucija, »neobvezatni« čini i sl., s druge strane, *ponašanja koja povezuju* (»integriraju«) kao stalnost veze, »trajna« ljubav među partnerima i sl. R. Zimbron Levy pretpostavlja da među homoseksualnima može postojati »vjerna i stalna ljubav«. On čak govori o takvoj ljubavi kao o »vrlo visokoj kreposti«. ²² U cjelini, ne i u svim detaljima, tu teoriju slijede: McNeill, Baum, Kosnik i suautori, Maguire, Alcalà, L. Gonzalez de Alba i drugi. Dakako, svi ti autori smatraju da homoseksualne osobe nemaju drugog izbora, niti je homoseksualna aktivnot po sebi neuredna. Savjest svake homoseksualne osobe ima odlučiti o konkretnom ponašanju.

Pismo biskupima točno ocjenjuje takva stajališta ističući da je Crkva »svjesna da mišljenje, po kojem bi homoseksualna aktivnost bila *ekvivalentna*, ili barem jednako prihvatljiva kao i seksualno izražavanje bračne ljubavi, ima izravni odraz na shvaćanje koje *društvo* ima o naravi i pravima obitelji, i da ih ozbiljno stavlja u opasnost« (PB 9,3). Malo niže u istom dokumentu iznosi ovaj vidik takvih stavova: »Neki tvrde da homoseksualna *sklonost*, u nekim slučajevima, nije rezultat slobodnog izbora i da homoseksualna osoba *nema alternative* nego je *prisiljena* da se vlada na homoseksualni način. Zbog toga se tvrdi da bi ona u ovim slučajevima postupala *bez grijeha*, budući da zaista nije slobodna« (PB 11,1). Zatim donosi protu-dokaz ovako: »Što se ovoga tiče potrebno je obazirati se na zdravu moralnu tradiciju Crkve, koja upozorava na čuvanje od generaliziranja u prosuđivanju pojedinih slučajeva. Zaista, u određenom slučaju mogle su postojati u prošlosti i mogu još uvijek postojati takve *okolnosti*, koje *umanjuju* ili naprosto *oduzimaju grešnost* pojedincu; druge okolnosti, naprotiv, mogu je *povećati*. Ipak treba izbjegavati neutemeljenu i ponižavajuću pretpostavku da bi homoseksualno ponašanje homoseksualnih osoba uvijek i potpuno bilo podvrgnuto *prisili* i zbog toga bez krivnje.

21 R. ZIMBRON LEVY, *Nuevos enfoques sobre la homosexualidad*, 35-42; K. H. PESCHKE, »Homosexualität«, 345-346.

22 R. ZIMBRON LEVY, *Nav. dj.*, 41.

Ustvari, također, osobama sa homoseksualnom sklonošću treba priznati onu temeljnu slobodu koja karakterizira ljudsku osobu i daje joj njezino posebno dostojanstvo.²³ Kao u svakom obraćenju od zla, zahvaljujući ovoj slobodi, ljudsko nastojanje, prosvijetljeno i podržano od Božje milosti, moći će im omogućiti da izbjegnu homoseksualnu aktivnost« (PB 11,2). Isto Pismo biskupima jasno odbacuje pogrešno mišljenje da civilno zakonodavstvo smije štiti takvo ponašanje, »na koje nitko ne može tražiti da ima bilo kakvo pravo« (PB 10).²⁴

Što kazati o sadržaju ovih dvaju suprotnih mišljenja i ocjena? Imaju li revizionisti pravo? Udaljili su se od trajne nauke zajednice vjernika u Kristu, ali u mnogome nisu dosljedni. S jedne strane tvrdi se da je homoseksualna aktivnost »po naravi«; pitamo: dakle je slobodna? S druge strane se tvrdi da su na nju »prisiljeni«; pitamo: dakle je neslobodna, bolesna? Ali pravo na takvu aktivnost nitko nema »po naravi«, jer je suprotna istoj naravi; »po naravi« je dostojanstva čovjeka ponašati se prema antropološkom projektu stvaranja i otkupljenja, o kome ćemo još govoriti.

Ni jedan od spomenutih autora ne tumači pojam ljubav: ni psihološki, ni metafizički (pogotovo ne!), ni teološki. Pojam se pretpostavlja kao poznat, što je neispravno, jer se pod taj »gumi-pojam« svašta stavlja, čak i spolni čin kao takav, bez obzira tko ga vrši i u kakvim okolnostima izvodi. »To ne znači da homoseksualne osobe nisu često velikodušne i da se ne darivaju, ali kada se odaju homoseksualnoj aktivnosti u svojoj nutрини učvršćuju neurednu seksualnu sklonost, koja je po samoj sebi označena samougadanjem« (PB 7,2). A »samougadanje« (orgazam) u dvoje upravo nije ljubav, ni radost, ni sreća, kako smo maloprije protumačili; te pojmove treba strogo lučiti. Uostalom, točno piše u dokumentu: »Kao i kod svakog drugog moralnog nereda, homoseksualna aktivnost priječi vlastito ostvarenje i sreću jer je protivna Božjoj stvaralačkoj mudrosti« (PB 7,3).

Dva tipa spolnih odnosa, onaj u zakonitom braku i ovaj homoseksualni, ne mogu se mjeriti istim metaetičkim metrom, inače i opet pada kršćanski pojam o čovjeku stvorenu od Boga i otkupljenu od Krista Gospodina. Dalje, pretpostavimo da među homoseksualnima postoji stalnost veze: može li »stalnost« veze opravdati homoseksualne aktivnosti? Ali prema iskustvu i podacima stručnjaka, »stalnost« odnosa među homoseksualnima veoma je nestalna: traju koji mjesec, najviše godinu, ne »do moje ili njegove smrti«. Zanimljivo je da sve to vrijeme i homoseksualna aktivnost među partnerima jenjava, čak do potpunog prestanka (»nisu više ni priv-

23 Usp. o temeljnom opredjeljenju osobe, o radu transcendentalne i kategorijalne slobode u sučeljenju s grijehom: I. FUČEK, *Il peccato oggi. Riflessione teologico-morale*, ed. Pontif. Univ. Gregoriana, Roma 1991, 174-217.

24 Isticanje je moje.

lačivi ni zanimljivi«), pa se ide dalje u potragu za novom vezom. Iste su veze nešto stalnije među lezbijkama.²⁵

Distinkcija uvedena u homoseksualna ponašanja »koja razjedinjuju« (dezintegriraju) i koja »povezuju« (integriraju), u najmanju ruku nije jasna iz primjera koji se navode kao prijateljstvo, respekt, briga za drugu osobu... Što se povezuje/razjedinjuje? Osobe? Partnerstvo? Veza? Psiha svakog partnera? Ali to i nije bitno, nego je bitno pitanje po kojim načelima katoličke (»koncilski obnovljene«) moralke (ne kažemo »tradicionalne«) je »integrirajuća« homoseksualna aktivnost dopuštena ili čak obvezatna?²⁶

Napokon »vladati se po individualnoj savjesti«. Kaže spomenuti Zimbron Levy: »*Individualna savjest* svake homoseksualne osobe, u iskrenom i otvorenom traženju istine, treba odlučiti kakva će joj biti norma života, ne pazeći pri tome toliko na onoga *tko* tako ili o tome misli nego na *razloge* na kojima temelji svoje mišljenje.«²⁷ Nema sumnje da je riječ o posve relativističkoj i subjektivističkoj normi vladanja, dok se i ne pita »kakva savjest« tako odlučuje? Katolički teolog treba da se upita: radi li se o dobro formiranoj savjesti? Kršćanski izgrađenoj savjesti, koja poznaje zaslade kršćanske antropologije, nauku Pisma, Tradicije i sadašnjeg Učiteljstva? Na što se odnosi to »iskreno i otvoreno traženje istine«, ako kršćanin ne poznaje i ne poštuje objavljenu istinu? Ali revizionistima Crkva ne tumači dobro tu istinu, ili najviše u takvim slučajevima prihvaćaju da »naučavanje Učiteljstva« možda i vrijedi ali »samo kao fakultativni izvor s obzirom na *formiranje savjesti*« (Zimbron Levy). Nažalost, nije moguće vidjeti kako bi homoseksualno ponašanje, utemeljeno na takvim načelima, bilo u »skladu s Isusovim naučavanjem«: ono je s njim u protuslovlju i »protuslovno« je nauci Crkve (PB 14).²⁸

Drugi autori u homoseksualnom ponašanju vide *moralno zlo*, ali u konkretnoj situaciji, ako je riječ o čovjeku u *prisilnom stanju*, bilo bi »manje moralno zlo« (*minus malum*) i pastoralno bi se moglo tolerirati (Visser, Korff). Ima autora koji su skloni »opravdati« homoseksualno ponašanje etičkim *kompromisom*, koji doduše zaostaje za idealom, ali je uvjetovan a nekad i neotkloniv zbog grešnih struktura društva (Curran, Dedek). Napokon je skupina autora koji homoseksualno ponašanje smatraju *ontičkim zlom*. Takvo zlo u biti valja izbjegavati, ali ono dopušta iznimke, ako,

25 K. H. PESCHKE, »Homoseksualität«, 346.

26 M. R. ZIMBRON LEVY, *Nuevos enfoques sobre la homosexualidad*, 40-42.

27 *Ondje*, 42.

28 Što je »savjest«, njen »pojavak«, njeno »formiranje« i njeno »djelovanje«, njen etički »zadatak«, njena »sloboda« i »normativnost«, usp. I. FUČEK, *Dio e l'uomo nella coscienza. verità-norma-libertà*, Pontif. Università Gregoriana, Roma 1991; Isti, »Tema o savjesti dramatično hitna«, u *Obnovljeni život* 42 (1991), 176-188.

naime, predstoje teški razlozi (Kaene, Cahill). Iznimke je dopuštao i M. Oraison.²⁹

Što da kažemo o moralnom načelu »manjega zla« u *prisilnom stanju*? Ponovimo odgovor iz *Pismo biskupima* »da su u određenom slučaju mogle postojati u prošlosti i mogu još uvijek postojati takve *okolnosti* (sic!) koje umanjuju ili naprosto *oduzimaju* grešnost pojedincu«. Ali se odbacuje mišljenje da bi »homoseksualno ponašanje homoseksualnih osoba uvijek i potpuno bilo podvrgnuto *prisili* i zbog toga bez krivnje« (PB 11). Time se jasno odbacuje *prisilno stanje* homoseksualca kao *urođeno* trajno svojstvo. Potom, *kompromisno* rješenje u ovom slučaju u najmanju ruku ostaje etički nejasno. A rješenje s *ontičkim zlom* izaziva čitavu problematiku nove fundamentalne moralke o »predmoralnom zlu«, pa to načelo u ovako pojednostavljenom obliku ne možemo aplicirati na ovaj problem. Jednako valja odgovoriti na dopuštanje »iznimaka«, u pretpostavci da iznimaka ne može biti ako su takvi čini »iznutra neuredni« (PH 8), kako tumači dokument *Persona humana* (1975), iste Kongregacije za nauk vjere.

Ovdje se ipak ne smije smetnuti s uma *psihološki* moment koji utječe na čitavu osobnu strukturu. U homoseksualnoj osobi na psihološkoj razini homoseksualnim ponašanjem stvara se i svakim novim činom dublje učvršćuje nered, čak do te mjere da utječe i na biološku dimenziju seksualnosti, pa se govori o »psiho-fizičkoj prisili«. *Prisilu* genetički ili organski utemeljenu već smo prije odbacili. Ali psihička i psihofizička prisila može postojati. Tada, kako dopušta i PB, umanjuje, nekad i oduzima odgovornost nekog ponašanja (PB 11). Ovdje vrijedi mudro načelo velikih moralista: što je seksualnost neke osobe iz najrazličitijih uzroka snažnije opterećena, što je većma ometana nerješanim problemima u svom normalnom izražavanju i djelovanju, to ju je teže kontrolirati, zato je i odgovornost osobe umanjena, a može biti i sasvim oduzeta. Stoga po sebi težak, zbog takvih olakšavajućih okolnosti, može biti lak ili nikakav grijeh.

Raspra o svetopisamskim kriterijima

U tom kontekstu valja pronaći *značenje svetopisamskih argumenata*, koji se ne smiju temeljiti isključivo na šest poznatih tekstova: Post 19,1-13; Lev 18,22; Lev 20,13; Rim 1,26; 1 Kor 6,9; 1 Tim 1,10. Ti tekstovi imaju svoju nezaobilaznu vrijednost ali ih ne smijemo uzeti biblicistički izolirane, niti bez sadašnjeg egzegetskog tumačenja.

Revizionisti se gotovo isključivo usredotočuju na tih šest teksova Sv. pisma. Važno im je istaknuti da su tekstovi iz *predznanstvenog* vremena, budući da je studij uzroka i naravi tog kompleksnog fenomena plod naše-

29 K.H.PESCHKE, »Homosexualität«. 346.

ga doba. Revizionisti su, dalje, pronašli novu distinkciju između *homoseksualnosti* i *homoseksualizma*. Homoseksualnost je osobni fenomen definitivno fiksiran u seksualnim impulsima osobe prema istom spolu, u biti uzrokovan biološki, često pojačan psihološkim uvjetima. Tako prava homoseksualnost konstitucionalno u sebi nikad nije plod *slobodne* odluke, nikad nije povratna (*reverzibilna*) i *potpuno* isključuje mogućnost ženidbe s partnerom drugoga spola. Homoseksualizam je, naprotiv, društveni fenomen koji navodi heteroseksualne osobe na homoseksualna ponašanja, jednostavno poradi mode, poradi kaprica i sličih uzroka, što se sve protivi temeljnim tendencijama njihove naravne seksualnosti. Na temelju te distinkcije tumači se detaljno svih šest biblijskih tekstova, koji ne govore o homoseksualnosti nego o homoseksualizmu.³⁰ Prema tome, »Biblija ne bi imala ništa reći o problemu homoseksualnosti« (PB 4). Ona govori o homoseksualizmu.³¹

Argumentacija izgleda uvjerljiva. Ipak je distinkcija simplicistička i netočna; nelegitimno vrednovanje fenomena na dva različita reda stvarnosti: prvi dio distinkcije (homoseksualnost) zahvaća *ontološki red* (homoseksualnog čovjeka u njegovoj konstituciji), drugi dio distinkcije (homoseksualizam) zahvaća *moralni red*, tj. ponašanje (ali ne homoseksualca nego homoseksualno ponašanje heteroseksualca). Ako taj homoseksualizam (»homoseksualno ponašanje heteroseksualaca«) dotični autori moralno ne mogu odobriti, pitamo ih, odobravaju li »homoseksualno ponašanje homoseksualaca«? Neka je, prema njima homoseksualnost konstitucionalna realnost osobe (*urođena i po prirodi definitivno fiksirana, neslobodna, nepovratna ili ireversibilna*, koja *potpuno* isključuje ženidbu), je li ta realnost takva da ni u ponašanju tih osoba ne dopušta nikakve slobode, nikakve inicijative, nikakve mogućnosti oprijeti se instinktu? Kakav je to onda tip čovjeka? Dalje, gotovo sve pretpostavke u takvoj definiciji homoseksualnosti (*urođena i po prirodi definitivno fiksirana, neslobodna, nepovratna ili ireversibilna*, koja *potpuno* isključuje ženidbu), kako smo već saznali, treba dokazati. To su upravo one pretpostavke koje čine bit suvremene raspre među znanstvenicima na interdisciplinarnoj razini. Gledano, dakle, sa znanstvenih pozicija, stvari su mnogo kompliciranije.

Ali »dato non concessio« da spomenutih šest tekstova Svetog pisma »ništa« ne dokazuje u smislu homoseksualnosti ako je gledamo kon-

30 R. ZIMBRON LEVY, *Nuevos enfoques sobre la homosexualidad*, 43-48.

31 Ne zaboravimo napomenu PB 4: »Jedna od bitnih dimenzija autentične pastoralne brige /za homoseksualne/ je raspoznavanje uzroka koji su unijeli zbrku s obzirom na crkveno naučavanje.« Pa PB izdvaja tri takva uzroka: »Među njih treba ubrojiti *novu egzegezu* Svetog pisma, po kojoj Biblija ne bi imala *ništa* reći o problemu homoseksualnosti, ili bi je čak na neki način prešutno *odobravala*, ili bi konačno ponudila moralne propise *kulturno i povijesno* tako uvjetovane da se više ne bi mogli primijeniti na suvremeni život. Takva mišljenja, veoma pogrešna i zastranjujuća, zahtijevaju osobitu budnost.«

stitucionalno, dokazuje li išta ako tu konstitucionalnu homoseksualnost u konkretnoj osobi gledamo u njenom moralnom ponašanju? Katoličkoj teologiji ipak jest i ostaje najjači argument protiv homoseksualnosti (uzevši je i u spomenutoj distinkciji revizionista) *duh* (ne slovo) Sv. pisma u cjelini.³² Tu je u temeljima sve Objave *antropološki projekt* o čovjeku kao »slici Božjoj« (Post 1,26), koji kao zlatna nit obilježuje čitavu Bibliju, s vrhuncem u Utjelovljenoj Rječi Božjoj – Isusu Kristu: »On je savršena slika Boga nevidljivoga, prvorođenac svakoga stvorenja« (Kol 1, 15; 2 Kor 4,4). Apsurdno je pomisliti da je Bog stvarajući čovjeka, predvidio ili dopustio 10 posto *po prirodi* bio-psihički ireverzibilnih homoseksualaca apsolutno nesposobnih za ženidbu, dok ga je blagoslovio i naredio mu: »Plodite se i množite i napunite zemlju« (Post 1,28). Apsurdno je pomisliti da tih 10 posto konstitucionalnih homoseksualaca nije odgovorno za svoja homoseksualna djela jer su »natjerani« prirodom da ih čine, nisu slobodni; što se protivi naprosto čitavoj Objavi koja pretpostavlja *slobodna* čovjeka, koji se može odlučiti za spasenje ili propast. Apsurdno je, potom, optuživati Crkvu zbog njezine »zastarjele nauke« o homoseksualnosti, ako je ista nauka u živoj tradiciji zajednice vjernika od početka do danas u svojoj biti *konstantna* ili nepromjenjiva, izražena intuicijom (»sensus fidei et morum«) vjernika, u svim epohama njezine povijesti.³³ Tim se kršćanstvo, kao i židovstvo, oduvijek u svim oblicima homoseksualnosti, razlikovalo od poganstva jer nikad nije dopustilo ni najmanju toleranciju ni u kakvom obliku homoseksualnih ponašanja. U tom svjetlu treba ocijeniti i argumentaciju iz šest tekstova Sv. pisma, koje mnogi bibliisti i moralisti zaobilaze, pa ne kažu o njima ni riječi.

1. *Post 19* iznosi izvještaj o propasti gradova Sodome i Gomore zbog grijeha, napose zbog homoseksualne prakse i protunaravnih perverzija. Noviji u grijehu tih gradova vide homoseksualno *nasilje* i nepoštivanje

32 U PB 5 piše: »Istina je da je biblijska literatura dužnik raznih perioda, u kojima je bila napisana, velikim dijelom u svojim oblicima mišljenja i izražavanja (usp. DV, br.12) /.../. Ipak treba istaknuti da, makar u kontekstu te znatne različitosti, postoji očita *dosljednost* unutar samog Svetog pisma o homoseksualnom ponašanju. Stoga nauka Crkve u ovoj stvari ne temelji se samo na *izdvojenim rečenicama* iz kojih se mogu izvući *diskutabilne* teološke argumentacije, nego nadasve na čvrstom temelju *stalnog* /konstantnog/ biblijskog svjedočenja. Današnja zajednica vjere, u neprekidnom *kontinuitetu* sa židovskim i kršćanskim zajednicama unutar kojih su ista Sveta pisma sastavljena, *nastavlja se* hraniti istim Pismom i *Duhom Istine* čija su ona Riječ« (isticanje je moje).

33 U tom smislu PB 5,2 ponovno ističe jedinstvo Objave kroz Pismo i Tradiciju: »Važno je znati da sveti tekstovi nisu *stvarno shvaćeni* kada se tumače na način *protivan* živoj Predaji Crkve. Da bi bilo ispravno tumačenje Svetog pisma treba biti u *stvarnoj suglasnosti* s ovom Predajom. Drugi vat. sabor u tom pogledu kaže: 'Očevidno su, dakle, po premudroj Božjoj odluci, Sveta predaja, Sveto pismo i crkveno Učiteljstvo tako *uzajamno povezani* i *zdrruženi* te *jedno bez drugoga* ne može *opstati*, a sve zajedno – svako na svoj način – pod djelovanjem jednog Duha Svetoga uspješno pridonosi spasenju duša (DV, br. 10)« (isticanje je moje).

prava gostoprimstva. PB 6 tvrdi: »Pogoršanje zbog grijeha nastavlja se razvijati u povijesti stanovnika Sodome (usp. Post 19,1-11). Ne može se sumnjati o moralnom sudu ondje izrečenom protiv *homoseksualnih odnosa*.« Bibličist M. Gilbert, bivši rektor Papinskog biblijskog instituta u Rimu, među ostalim kaže: »Prema svim biblijskim tekstovima, počevši od knjige Postanka 19,1-11, kao, uostalom, i u predajama židovstva i kršćanstva, homoseksualnost je bič poganstva, i onaj koji vjeruje u Objavu ne može ondje naći *put svoga života*.«³⁴

2.i 3. *Dva teksta u Levitskom zakoniku* (Lev 18,22 i 20,13) spadaju u sklop *Zakona o svetosti* (poglavlje 17-26), pa među »*uvjetima* da bi se pripadalo izabranom narodu, autor isključuje iz izabranog naroda one koji se ponašaju kao homoseksualci« (PB 6), dapače se za njih određuje smrtna kazna. Peschke kaže: »Zabrana očito ne vrijedi samo za *kultsku* homoseksualnu prostituciju, kako se ponekad misli, jer je u sklopu mnogih drugih temeljnih zabrana i zapovijedi moralnog reda, koje bez sumnje ne dopuštaju da ih ograničimo jedino na područje kulta. Ipak valja napomenuti da propisi SZ ne vrijede automatski u NZ, jer je SZ prestao i nadvisio ga je NZ.«³⁵ A M. Gilbert dovodi oba teksta u vezu s Pavlovim 1 Kor 6,9, pa uspoređuje kako Levitski zakonik oba homoseksualna partnera osuđuje na smrt, dok ih Pavao smatra *isključenima* iz budućeg Kraljevstva.

4. *U prvoj poslanici Korinćanima* piše Pavao oko 57. godine: »Nemojte se varati!... Ni *bludnici*..., ni *mekoputnici*, ni *oskvrnitelji dječaka*... neće baštiniti kraljevstva Božjega« (1 Kor 6,9). Stavak odražuje katalog mana i kreposti helenističko-rimskog ambijenta, tipičnu normativnu etiku Pavlova doba, kojima se uključno priznaju temeljne moralne norme. Dva izraza odnose se na homoseksualnu aktivnost efeminiziranih i njihovih aktivnih partnera, čini se ne samo na pederaste. Ovdje vjerojatno aludira na Lev 18,22 i Lev 20,13, pa kaže Korinćanima: »I vi ste neki takvi bili. Ali se opraste, i posvetiste, i opravdaste imenom našega Gospodina Isusa Krista i Duhom našega Boga« (1 Kor 6,11).³⁶ »Na pozadini tog teokratskog zakonodavstva /u Levitskom zakoniku/, sv. Pavao razvija *eshatološko* gledište unutar kojeg ponovno predlaže istu nauku, uvrštavajući među one koji *neće ući u Kraljevstvo Božje*, također i homoseksualce« (PB 6).

34 M. GILBERT, »Che dice dell'omosessualità il Nuovo Testamento?«, u *L'Osservatore Romano*, 8 novembre 1986. Za iduće navode iz tog članka ne stavljamo note ispod teksta zato što su na istom mjestu.

35 K. H. PESCHKE, »Homosexualität«, 342. U tom vidu kaže PB 4: »Svijet u kojem je napisan Novi zavjet bio je već znatno promijenjen, npr. s obzirom na prilike u kojima je napisano ili redigirano Sveto pismo židovskog naroda. Ipak treba istaknuti da, makar u kontekstu te znatne različitosti, postoji očita *dosljednost* unutar samog Svetog pisma o homoseksualnom ponašanju.«

36 P. ROSSANO, *Lettere ai Corinzi*, in *Lettere di San Paolo*, ed 4, Paoline, Cinisello Balsamo (Milano), 1988, str.131.

5. U poslanici Rimljanima, pisanoj u zimi godine 57/58. u Korintu, Pavao uči da samo Krist spasava sve, bilo pogane bilo Židove. Poganstvo je palo u dekadencu zbog nemoralna; budući da nije poznavalo Boga, dalo se na idolatriju. Upalo je u tjelesne perverzije. Pavao opisuje kako mušku tako i žensku homoseksualnost riječima koje aludiraju na stvarateljski Božji plan zacrtan s mužem i ženom (Post 1,27). »Zbog toga ih je Bog predao sramotnim strastima: žene njihove zamijeniše naravno općenje protunaravnim; jednako muškarci ostavivši prirodno općenje sa ženom, usplamtješe pohotom jedan za drugim, vršeći – muškarci s muškarcima sramotne stvari i na sebi primajući pravednu plaću za svoje zablude« (Rim 1,26-27). Tako prakticiraju homoseksualne »protunaravne odnose« pogana jer »su usplamtjeli pohotom jedan za drugim«. Napustili su, dakle, prirodnu heteroseksualnu želju koju su trebali ispuniti unutar braka.

Revizionisti tvrde da nas taj Pavlov tekst ne suočava s homoseksualnošću po konstituciji, nego s »homoseksualizmom«. Iz rečenica, naime – »zamijeniše naravno općenje«, »ostavivši prirodno općenje« – zaključuju da je riječ o »homoseksualizmu«. Peschke se pita: »Bi li Pavao u slučaju konstitucionalne homoseksualnosti drukčije sudio pa homoseksualne čine drukčije vrednovao da je bio upozoren na tu distinkciju? Jedan posve siguran *ne bi* na to pitanje ne može se odgovoriti, ali isto tako ni jedan posve siguran *bi*«. ³⁷ Uvjereni smo da sv. Pavao nikad ne bi odobrio homoseksualna ponašanja homoseksualaca po konstituciji nego bi ih uputio na kršćansko svladavanje. »Rim 1,26-27 obuhvaća homoseksualnost, bilo žensku bilo mušku, a da ne čini razlike između aktivnog i pasivnog partnera. U istom kontekstu Pavao udara više *duboku usmjerenost* jedne paganizirane seksualnosti negoli neki specifičan čin« (M. Gilbert). Malo dalje Pavao razvija kršćansku viziju čovjekove tjelesnosti, pa pošto je spomenuo krštenje, piše: »Kao što ste nekoć svoje udove učinili podložnima nečistoći i razvratnosti da se pokvarite, tako sada učinite svoje udove podložnima pravednosti da se posvetite« (1 Kor 6,19)! ³⁸

6. *Napokon u 1 Tim 1,10* Pavao spominje »bludnike..., oskrvritelje dječaka...«, o čemu kaže PB 6: »U savršenom kontinuitetu s biblijskim naučavanjem, u nabranjanju onih koji djeluju suprotno zdravoj nauci, izričito se spominju kao grešnici oni koji vrše homoseksualne čine.« U tom tekstu, prema Gilbertu, Pavao žigoše *aktivne partnere* u homoseksualnoj

37 K. H. PESCHKE, Ondje, 343.

38 Zanimljivo je kako taj argument razvija PB 6: »U jednom drugom odlomku svojih poslanica, oslanjajući se na moralne predaje svojih predaka, ali smještajući se u novi kontekst suočavanja kršćanstva s poganskim svijetom svojega vremena, predstavlja homoseksualno ponašanje kao primjer *zastjepljenosti* u koju je upalo čovječanstvo. Nadomještajući se izvornom skladu između Stvoritelja i stvorenja, teška devijacija *idolatrije* dovela je do svake vrste pretjeranosti na moralnom području. Sv. Pavao nalazi najjasniji primjer te disharmonije upravo u homoseksualnim odnosima« (usp. Rim 1,18-32).

aktivnosti; opisani su istim izrazom kao u 1 Kor 6,9, što se odnosi na Lev 18,22 i 20,13. Iz toga se vidi da Pavlovi tekstovi ne nišane isključivo na pederastiju.

Može se, dakle, reći da »Sv. pismo u raznolikosti poganskih kultura konstantno i uvijek odbacuje *svaki oblik* homoseksualnosti. Stari zavjet morao se boriti protiv kanaanskog poganstva, a u knjizi Mudrosti protiv helenističkog aleksandrijskog poganstva. Pavao u Rim 1 ima pred očima rimsko poganstvo, a u 1 Kor obraća se kršćanima koji su došli iz grčkog poganstva. Raznolikost se uočava u vremenu kao i u prostoru: homoseksualnost je poganski bič i ne može biti prihvaćena kao kršćansko ponašanje. Stari zavjet (Lev 20,13) homoseksualce je osuđivao na smrt. Novi zavjet pak ne poznaje slične kazne. Ali prema Pavlu (1 Kor 6,9) homoseksualnost *isključuje* iz eshatološkog budućeg Kraljevstva« (M. Gilbert).

Neobično je važno za shvaćanje *duha* Sv. pisma njen pozitivan temeljni stav prema *braku i obitelji*. Od početka do svršetka Biblije, to je realan, najčešći i najdublji simbolizam, koji trajno označuje *Savez* s Bogom. Osnovni tekstovi o braku (Post 1 i 2, Mt 19,1-12 i Ef 5,21-23) nedvojbeno i pozitivno govore o *heteroseksualnosti* i *bračnoj ljubavi* upravljanim prema plodnosti. Iz tih se tekstova *pravo* vidi da seksualnost ima svoj *metafizički smisao* u uredbi braka i obitelji. Bez tog metafizičkog, ujedno duboko antropološkog vidika seksualnosti i ljubavi, ne možemo razumjeti *smisao* i bogati *dar* ljudske seksualnosti.

Isti argumenat sukladno razvija PB 7-8 ovako: »Poslušna Gospodinu koji ju je ustanovio i darovao joj sakramentalni život, Crkva u *sakramentu braka* slavi božanski plan ljubavnog i prokreativnog jedinstva muškarca i žene. Samo u bračnom odnosu upotreba seksualnih moći može biti moralno ispravna. Stoga osoba koja se ponaša homoseksualno djeluje *nemoralno*. Izabrali seksualnu aktivnost s osobom istog spola znači *poništiti* bogati simbolizam i značenje, a da se ne govori o ciljevima, Stvoriteljeva plana s obzirom na seksualnu stvarnost. Homoseksualna aktivnost *ne izražava* komplementarno sjedinjenje, koje je sposobno prenijeti život, i stoga proturječi pozivu na život življen u obliku *samodarivanja* koje je, po evanđelju, *biti* kršćanskog života. Kao i kod svakog drugog *moralnog nereda*, homoseksualna aktivnost priječi vlastito ostvarenje i sreću jer je *protivna* Božjoj stvaralačkoj mudrosti. Odbacujući pogrešne nauke s obzirom na homoseksualnost, Crkva ne ograničava nego još više *brani*, realno i autentično shvaćanje, slobodu i dostojanstvo osobe.«

Između teološke refleksije i pastoralne prakse

Gledano sociološko-pedagoški, homoseksualne osobe do jučer su se skrivale, često ni njihovi najbliži nisu imali pojma o njihovu stanju. Danas su

izašle iz anonimnosti na ulice, na javna mjesta, stvorile su organizacije slične onim feministkinja ili onima kakve smo prije nekoliko godina vidjeli u SAD za ljudska i građanska prava obojenih. Homoseksualne i lezbijске osobe otvorile su svoje crkve, klinike, organizirale socijalne službe, profesionalna udruženja i sportske centre. Homoseksualni poduzetnici (muški/ženske) utemeljili su izdavačke kuće te tiskaju dnevnik i revije, proizvode filmove, video-kasete, imaju glazbene kuće i grupe koje izdaju ploče, priređuju sastanke i diskusije. Sve te i slične djelatnosti stvorile su novu kulturu. Statistike o fenomenu nisu pouzdane: prema Kinseyu je 4 postotaka muških isključivo s homoseksualnim *usmjerenjem*, prema nekima 5, a danas čak iznosi se 10 postotaka. Dok za lezbizam vrijedi više-manje polovica od toga. Homoseksualna *aktivna ponašanja* provode muški, navodno, 2,2 do 2,3 posto, kako tvrde H. Elis za Englesku i M. Hirschfeld za Njemačku, a ženske negdje upola manje.

U tom sociološkom kontekstu treba pristupiti nauci o homoseksualnosti i pastoralnim postupcima s homoseksualnim osobama. Kroz čitavu povijest zajednice vjernika u Kristu (katolika, pravoslavnih, evangelika), uz neke iznimke posljednjih dvadesetak godina, *svjedočenje* je jasno i definitivno za heteroseksualnost u *zakonitom braku*. U tom vidu povijest zajednice vjernika ide naprijed u nepokolebivom uvjerenju da je to i samo to Božji plan o čovjeku. Zajedničko svjedočanstvo cjelokupnog kršćanstva ne optužuje ni jednu homoseksualnu osobu, ali homoseksualnoj aktivnosti ne oduzima teološku ocjenu *grešnosti*. Pastoralno je pitanje, kolika je i zašto u pojedinim okolnostima odgovornost i grešnost pojedine osobe.

Gledano etičko-pedagoški, na najdubljim humanim i teološkim razlozima, homoseksualno ponašanje ne može biti dopustivo zbog veoma mnogo razloga: homoseksualni čin nije *ljubav* između zakonitog muža i žene (GS 48-51); nije *bračni* čin sa smislom dvostrukog neraskidivog značenja (sjedinenja i plodnosti); nema pretpostavki koje za bračni čin zaljubljenom paru u zakonitom braku daju *kvalitetu* prave ljubavi i nesebičnog samodarivanja; homoseksualci ne mogu ostvariti *kvalitetu ljubavi* u metafizičko-teološkom smislu, jer dostojanstvo ljudske osobe (muž + žena) je biti »slika Božja« (Post 1,26); spolnost je Stvoritelj *dar* mužu i ženi da mu (tj. samomu Bogu) u bračnoj ljubavi otvorenoj za stvaranje novih osoba budu pomoćnici i suradnici, što nikako ne mogu biti homoseksualni partneri; muž i žena, prema Stvoriteljevoj zamisli, u *različitosti* spolova sebe *dopunjuju*, i u toj su *komplementarnosti* plodni, na sliku plodnosti ljubavi Trojednog Boga (Oca, Sina i Duha Svetoga), što sve nema nikakve veze s »ljubavlju« homoseksualaca.³⁹ Tu vrijedi riječ iz *Pis-*

39 Usp. I. FUČEK, *E' vocazione all'amore la sessualità dell'uomo. Fondamenti antropologico-teologici*, 3. ed., Pontif. Univ. Gregoriana, Roma 1990, 183-196.

ma biskupima: »Ljudska osoba, stvorena na sliku i priliku Božju, ne može biti *definirana* na adekvatan način sa suženim pozivanjem samo na *seksualnu orijentaciju*. Bilo koja osoba koja živi na licu zemlje ima osobne probleme i poteškoće, ali također i potrebu rasta, zalihe, talente i vlastite darove. Crkva nudi onaj kontekst čija se velika potreba danas osjeća u brizi za ljudsku osobu, upravo kada odbija smatrati ljudsku osobu *samo* kao ili 'heteroseksualnu' ili 'homoseksualnu' i ističe da svatko ima *istu osnovnu identičnost*: biti Božje stvorenje i, po milosti, *Božje dijete, baštinik vječnoga života*« (PB 16). »Odbaciti žrtvovanje vlastite volje u poslušnosti volji Gospodnjoj ustvari postavlja *zapreku* spasenja. Upravo, kao što je križ centar očitovanja Božje otkupiteljske ljubavi za nas u Isusu, tako usklađivanje samosvladavanja homoseksualnih ljudi i žena s Gospodinovom žrtvom bit će za njih izvor samodarivanja koje će ih *spasiti* od jednog načina života koji neprestano prijeti da ih *uništi*. Homoseksualne osobe pozvane su kao i ostali kršćani da *žive čisto*« (PB 12). Značajno je, koliko je u čitavoj raspravi o homoseksualnosti odsutna ta dimenzija. Kao da se homoseksualac ne treba izgrađivati, svladavati, nastojati oko uzdržljivosti i čistoće kao i svaki drugi kršćanin. »Ako shvate narav Božjeg osobnog poziva upravljenog njima, bit će u stanju vjernije slaviti *sakrament Pokore*, i primiti milost Gospodinovu, u tom sakramentu tako velikodušno ponuđenu, da bi se mogli potpunije obratiti da ga slijede« (PB 12).

Gledano psihološko-pedagoški, njihova aktivnost prije ili poslije rada frustracijama, traumama, depresijom, osjećajem manje vrijednosti, krivnje, odbačenosti od najbližih, od društva, od samih sebe, od Boga. Partneri jedan prema drugome osjećaju privlačnost, ali i odbojnost i nepovjerenje u isto vrijeme. Oni nisu kadri dati jedan drugomu ono za čim toliko teže: *pravu spolnu ljubav*. Nisu kadri dati radost, sreću, nego samo stimulaciju prema svojoj *nasladi*, koja brzo nestaje, postaje banalna i niska. Naslada se idolizira, ali to ne mijenja realnost, jer ona nije od Stvoritelja dana za sebe nego da bude u službi najviših životnih vrijednosti i, dakako, prenošenja samog života. Ona nema vrijednosti u sebi nego dobiva pozitivan ili negativan predznak iz moralnog čina kome pripada.

Homoseksualac pomalo shvaća da mu je osoba prazna dok uvijek ponovno nastoji zasititi instinkt, pa što ga više zasićuje to se u sebi osjeća sve prazniji. Dolazi do bolesnog stanja i opasnog sindroma u ponašanju, koje se neprestano ponavlja tako da se s pravom uspoređuje s ovisnošću od droge. Ako su u svakoj osobi u njenoj homoseksualnoj uvriježenosti odigrali ulogu toliki činitelji, onda je mudro dati se na mnogovrsno preodganje, marljivo koristeći sva raspoloživa ljudska i Božja sredstva. Homoseksualac treba izaći iz svoje odbačenosti, iz marginalnosti, iz malovrijednosti, iz svoje dvostruke egzistencije – ako pokušava sačuvati homoseksualnost uz bračni heteroseksualni život. Treba pripomenuti da je homo-

seksualnim osobama teško vezivanje uz jednu osobu (oni kao leptir dalje traže), zato su im veze nestabilne. Oni nemaju smisla za zajedništvo (egoisti su u narcističkom smislu), pa ako se i vežu s partnerom neko vrijeme, redovito to *teško* podnose, redovito su veoma posesivni, sumnjičavi, identifikativni, tj. nastoje partnera poistovjetiti sa sobom, gledaju ga kroz sebe, ne približavaju mu se kao partnerskoj osobi u njenom dostojanstvu.

Takve osobe nije lako preodgajati, ali je prijeko potrebno. Tu se najviše postiže onim čega oni nemaju: *ljubavlju*, nesebičnom, velikodušnom, jer njihova »ljubav« nema reciprociteta, ona je posesivna i postvorena; ona nije ljubav. Štoviše, oni nisu nikad naučili ljubiti, nego su naučili drugoga gledati kao *objekt* naslade, kao postvoreno tijelo koje služi dok je zanimljivo, nisu naučili gledati drugoga kao osobu u njenom ljudskom i kršćanskom dostojanstvu.

Homoseksualac se u potonjoj dobi doživljava sam, osamljen, zapušten, i kako smo rekli, mnogostruko *odbačen*, nikomu više nije privlačan, a njegova negdašnja prijateljstva sva su redom jenjala, prijatelji su nestali. Sami homoseksualci priznaju da se oni nemaju ni na što osloniti, da u životu ništa nisu ostvarili, da im normalan čovjek ne može zavidjeti, pa kad bi mogli biti očevi, htjeli bi da njihovi sinovi ne budu homoseksualci i tako nesretni kao oni. Zajednica vjernika u nesebičnoj *ljubavi* treba da bude spremna, ne samo dati točan odgovor onim homoseksualcima koji nisu kadri živjeti u normalnoj heteroseksualnoj ljubavi, jer im je homoseksualna želja jaka, Pavao bi rekao »izgaraju« (1 Kor 7,1-9), nego ih organizirano i stvarno pomoći da uzmognu prigriliti i osmisliti svoj život kulturnim, karitativnim i drugim djelima ljubavi prema potrebnima, pomalo zaboraviti sebe a potrebe bližnjega staviti na prvo mjesto.⁴⁰

Kad se taj problem promatra u vezi s bolešću SIDA, postoji velika i stvarna opasnost po život. Premnogo je prouka koje o tome govore. Nije nam ovdje zadaća to detaljno pojašnjavati. Dovoljno je da ne zanemarimo tu opasnu vezu i u tom smislu iznesemo jedan ili drugi argument. Od četiri kategorije koje su najviše izložene SIDI jesu *homoseksualne osobe* koje variraju između 65 i 70 posto, dok su *ovisnici o drogi* zastupljeni između 15 i 20, bolesnici od *hemofilije* oko 1 posto, oni koji primaju *mного trans-*

40 Usp. B. HONINGS, »Una Lettera a favore della persona umana«, u *L'Osservatore Romano*, 17 dicembre 1986, str. 4; I. CARRASCO DE PAULA, »La condizione omosessuale va messa allo stesso livello delle altre tendenze disordinate presenti nella persona«, *Onđe*, 24 febbraio 1987, str.4; G. ZUANAZZI, *Nav. dj.*, str.5. Preporučujemo dobro prostudirati naputke *Pisma biskupima*, od brojeva 12 do 18, napose one koje smo manje navodili tijekom ovog rada: križ života (br. 12), čist život (br. 13), formiranje savjesti (br. 14), bježanje od bližnje grešne prigode (br. 15), molitva i sakramenti (br. 15), kako organizirati katehetske programe i druga smišljena nastojanja (br.17).

fuzija krvi do 1 posto. Dakako, nisu navedene sve kategorije, nego samo one s najvišim postotkom.⁴¹

Američki biskupi u poslanici *Called to Compassion*, u odsjeku »AIDS i homoseksualnost«, među ostalim pišu: »HIV i AIDS imali su strašne posljedice za homoseksualnu zajednicu. *Raport prezidencijalne komisije*, na primjer, tvrdi da je 'nasilje protiv osoba za koje se predmnijeva da su prenijele HIV...težak problem. Komisija je osjetila obračunavanje napose s homoseksualnim osobama žrtvama slijepog nasilja, koji su indikativni kako neke osobe u društvu ne reaguju razumno na epidemiju. Takav je tip nasilja neprihvatljiv i trabao bi biti osuđen od svih Amerikanaca' (9-103). Mi snažno osuđujemo takvo nasilje. Ono je potpuno protivno vrijednostima Evanđelja. U naučavanju Crkve o homoseksualnosti i homoseksualnoj aktivnosti je mnogo više negoli jedna osuda ili odbacivanje. Crkva je uvjeren da su sve osobe, ne uzimajući u obzir njihovu seksualnu orijentaciju, *stvorene na sliku Boga* i da posjeduju *ljudsko dostojanstvo* koje treba da bude poštivano i zaštićeno. Tako smo ustvrdili u *Živjeti u Isusu Kristu* (1976): 'Kršćanska zajednica treba da im pruži (homoseksualnim osobama) poseban stupanj razumijevanja i pastoralne brige (br. 9)'. Posebni kriteriji s obzirom na takvu pastoralnu podršku nalaze se u našem dokumentu od g. 1973 *Vodeća načela za ispovjednike u pitanju homoseksualnosti*. Taj dokument je pastoralnog pristupa koji potiče homoseksualne osobe da si formiraju stalne i čiste odnose.«⁴² Nadati se da će taj vrijedni i iscrpni dokument u hrvatskom prijevodu otvoriti oči i pomoći mnogima.

Završio bih riječima psihoanalista G. Zuanazzia: »Nitko ne odabire homoseksualnost, ali je moguće odabrati *način* kako je živjeti. Homoseksualac može *sublimirati* svoju *abnormalnu* seksualnost ili za nju tražiti pravo. Može je hrabro *podnositi* ili od nje učiniti oružje protesta. Može se *zaustaviti* na početku puta ili se opiti vlastitom 'prijestupnošću'. Na planu ponašanja postoji *jedan prostor 'slobode'* u kojemu svaki homoseksualac može izgraditi *vlastiti stil života*.«⁴³

41 G. PERICO, »Il problema dell'AIDS«, u *La Civiltà Cattolica* 1986, I, 445-461, ovdje 451-453; Isti, »AIDS e carceri: 'Screening' obbligatorio«, u *Aggiornamenti sociali* 42 (7-8/1991) 509-521; P. ŠOLIĆ, »Moralni aspekti AIDS-a«, u *Crkva u svijetu* XXV (1/1990), 59-69; Isti, »Društvo i Crkva pred fenomenom AIDS-a«, *Ondje* XXV (2/1990), 155-168: članak veoma poučan i bogat podacima.

42 U *Il regno-documenti* (3/1990) 107-108. Usp. notu 31 iste poslanice Biskupa Amerike.

43 G. ZUANAZZI, *Nav. dj.*, str.5.

IDEOLOGY OF HOMOSEXUALISM AND AIDS

Within the context of present theological discussion

Ivan Fuček

Summary

Starting with an analysis of the concepts "homosexuality" and "homosexual person", the author points out three questions present in modern theological discourse: Is there any "natural" homosexuality, i.e. is human sexuality indeterminate and ambivalent as to male and female? Which are the biological conditions for this ("biological theory")? What psychological influences may induce homosexuality ("psychological theory")? There is a difference between homosexual orientation and homosexual behaviour. Nowadays, in cultural surroundings corrupted by pornography, the problem of homosexuality is a crucial one because of the disease, AIDS. This is a challenge to the faithful. The entity of the human person cannot be reduced to mere sexuality. Homosexual orientation and actions are, objectively, irregular. Each man and each woman are responsible for the correct development of their sexuality. »No one has chosen homosexuality, but it is possible to choose the way how to live it.« Emphasizing moral and biblical criteria in considering the phenomenon, the author bases his thoughts on Church documents, particularly "Letter to the bishops of the Catholic Church on the pastoral care for Homosexual Persons" (1986) and "Called to Compassion", letter of American bishops